

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Náhradní rodinná péče na Vyškovsku

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Vypracovala:
Andrea Mazánková

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Náhradní rodinná péče na Vyškovsku“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 20. 04. 2011

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Andrea Mazánková

OBSAH

ÚVOD	2
1. Historie náhradní rodinné péče (NRP)	4
1.1 Počátky vývoje NRP	7
1.2 Současné formy NRP v ČR	10
1.3 Srovnání forem NRP u nás a v zahraničí	11
1.4 Dílčí závěr	13
2. Rozdělení a podmínky náhradní rodinné péče	14
2.1 Adopce (osvojení)	14
2.2 Pěstounská péče	15
2.3 Jiné formy NRP	18
2.4 Dílčí závěr	20
3. Umístění dítěte do náhradní rodinné péče	21
3.1 Prvotní zájem rodičů o dítě	22
3.2 Spolupráce mezi rodinou a organizacemi	24
3.3 Samotný proces umístění dítěte do náhradní rodiny	25
3.4 Budoucí spolupráce vedoucí ke zkvalitnění vztahů v rodině	27
3.5 Dílčí závěr	30
4. Praktická část	31
4.1 Zjištění statistických údajů týkajících se NRP na Vyškovsku	31
4.2 Kvalitativní průzkum (rozhovory s vybranými respondenty)	37
4.3 Dílčí závěr	52
ZÁVĚR	54
RESUMÉ	56
ANOTACE	57
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	58

Úvod

V životě existují různé druhy vztahů. Jeden z nich je genetického rázu, zde se například jedná o vztah s našimi biologickými rodiči, bratry, sestrami, tetami, strýčky a našimi vlastními biologickými dětmi. Tento svazek existuje bez ohledu na vnější okolnosti a jeho trvalost nemůže nic narušit. Takový vztah založený na slibu je i např. adoptivní svazek. Svazek založený na slibu stát se trvalou rodinou dítěti, které se narodilo někomu jinému. Nadšení náhradní rodiče do tohoto vztahu často vstupují, aniž by si příliš uvědomovali nebo byli dostatečně připraveni na vše, co stát se takovými náhradními rodiči přináší.

Většina dětí si přeje mít tzv. „svoji“ rodinu. Rodinu, která dítěti pomůže s úkoly, se zvládáním běžných životních situací, která pohladí, povzbudí, potěší, když má trápení a hlavně se může se vším někomu svěřit.

Úkolem každé rodiny, pokud v ní vyrůstají děti, by měla být především řádná výchova a zajišťování uspokojování potřeb dětí. Nikdo však nepochybuje o tom, že pro dítě a jeho zdravý a správný vývoj je důležité, aby rodina, ve které vyrůstá, byla funkční. Pokud ale z nějakých příčin rodina nefunguje a není schopna se o dítě postarat, tak jak by měla, je nutné uvažovat o jeho umístění do náhradní rodiny. Ta by měla následně dítěti poskytnout odpovídající podmínky a vše ostatní, co původní rodina nemohla nebo nedokázala.

Náhradní rodinná péče je bezesporu velmi složitá, rozsáhlá a hlavně citlivá problematika. Snaží se zajistit na jedné straně opuštěným dětem život v podobě šťastného a kvalitního rodinného zázemí. Na straně druhé se snaží lidem toužícím po dítěti naplnit a splnit jejich touhu a přání mít tak úplnou rodinu.

Téma své práce „Náhradní rodinná péče na Vyškovsku“ jsem si vybrala hlavně z toho důvodu, že vzhledem k mé profesi je mi tohle téma blízké. Při své práci se setkávám s lidmi, kteří jsou náhradními rodiči a mají děti v pěstounské péči nebo si dítě osvojili. I když se přímo nezabývám tímto oborem a umístěním dětí do náhradní rodiny, snažím se jim pomoci v jiné oblasti. Setkání s těmito lidmi je pro mě vždy zajímavé a přínosné a to hlavně o nové zjištěné skutečnosti a informace. A samozřejmě mě zajímalo a lákalo se seznámit se vším hlouběji a více.

Cílem práce je poukázat na problematiku umístění dětí do náhradní rodiny a uvést celý postup tohoto řízení. Popsat a charakterizovat všechny její formy a možnosti. Prokázat, že i náhradní rodinná péče může plnit všechny své funkce a může i plně nahradit původní rodinu a dítěti poskytnout nový a hodnotný domov.

Jako strukturu jsem si zvolila v první řadě seznámení se s historií NRP, následně různými formami u nás i v zahraničí, uvedení a objasnění všech možných forem NRP a následně objasnění celého procesu umístění a hlavně začlenění se dítěte do nové náhradní rodiny (všechna s tím spojené pozitiva i rizika, úspěšnost, neúspěšnost). Dále v práci uvádím statistiku – údaje o umístění dětí do NRP za uplynulé dva roky svého regionu, kde žiji. V poslední části, což je praktická část, se zabývám kvalitativním průzkumem, obsahujícím provedené rozhovory s vybranými náhradními rodiči. K tomu jsem si vybrala rodiny hlavně s pěstounskou péčí, s jedním i více dětmi v této péči. Dále i rodinu, která si dítě osvojila a tím získala plná rodičovské práva. U vybraných rodin se jedná také o svěření dítěte do péče s určitým zdravotním postižením, kde je popsáno zvládání této náročnější péče.

Téma je velmi obsáhlé a citlivé. V mé práci se zabývám a spolupracuji pouze s rodinami v menším okruhu, obvodu. Nelze zde stanovit konečné zjištění, názor, ale pouze náhled. To bude hlavně objasněno v praktické části, v přepsaných rozhovorech. Každý jiný názor, pohled na jejich situaci a jiné spojené osudy těchto rodin.

Do mé praxe a profese to bylo přínosné hlavně v tom, že jsem si více rozšířila vědomosti v téhle oblasti. Pomohly mi zde i získané vědomosti ze studia, z vybraných předmětů, které jsou blízké a spojené s touto tematikou. V tomto případě se jedná např. o psychologii, sociální pedagogiku, výchovné problémy a jiné. Tyto věci mi nebyly vzdálené, neznámé, a proto jsem se v tomto směru lépe orientovala.

1. Historie náhradní rodinné péče (NRP)

Podle tehdejší vládnoucí ideologie, která pokládala rodinu za historicky překonanou instituci, nemělo mnoho smyslu hledat pro opuštěné děti rodinu náhradní. Nastala doba rozkvětu tzv. kolektivní výchovy a dětských domovů. Pěstounských rodin bylo u nás do té doby hodně. V některých krajích byly dokonce jakési „pěstounské kolonie“, které celkem dobře plnily svou funkci a měly už svou tradici. Znamenalo to, že v jedné vesnici nebo i v několika vesnicích sousedních byla celá řada pěstounských rodin, které za jedno „odchované“ dítě přijímaly vždy dítě další a svým způsobem se pěstounstvím zaměstnávaly.

Rodiny to byly z dnešního pohledu prosté, nikoli však chudobné. Dohled nad výchovou a pořádkem vykonával někdo spolehlivý a v místě vážený, zpravidla „pan řídící“ místní školy, pan starosta apod. Jednoho dne však byl s pěstounstvím konec a děti musely do dětských domovů. Neví se, kolik jich přesně bylo, jistě stovky, možná i tisíce. Byla tu však ještě jedna možnost. Dřívější pěstouni mohli dítě adoptovat. Znamenalo to, že už nebudou od státu dostávat žádný příspěvek, dítě bude mít jejich jméno, bude po nich dědit a bude k nim vázáno nezrušitelným svazkem jako dítě vlastní. Což však nebylo vždy lehké rozhodování.

Když se pak v letech šedesátých dělali rozsáhlé šetření a ptali se na úspěšnost všech možných adoptivních svazků, ukázalo se, že právě svazky vzešlé z dřívější pěstounské péče vycházejí nejlépe. To současně říkalo, že utajení adopce vůbec není podmínkou její úspěšnosti. Právě naopak, všechny tyto děti přece od počátku věděly, že nejsou „vlastní“. Vždyť i jméno měly jiné.¹

Co je to tedy, na čem podstatně a bytostně záleží? Proč adoptivní rodiče tak často dělají všechno možné, aby osvojení před dítětem utajili?

Zatímco pro pěstouny a pěstounskou péči máme výraz jeden, pro přijetí dítěte za vlastní jsou u nás v užívání termíny dva – z latiny odvozená „adopce“ a její český překlad „osvojení“. Znamenají totéž. „Adopce“ je běžnější v řeči hovorové, „osvojení“ v terminologii právní.

---

¹ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 11.

K historii pěstounské péče

Zatímco historie adopce má své kořeny v odkládání přespočetných a nežádoucích dětí a následně v instituci nalezinců, lze za předchůdce placené pěstounské péče považovat instituci kojných. Kojení bylo možné koupit za peníze či za jiné materiální výhody. S institucí placených kojných a pak i chův, opatrovnic a pěstunek bylo možné se setkat ve starověku. kojné a chůvy běžně patřily mezi služebnictvo panovnických dvorů.¹

Zde malá zmínka k současnosti. V současné době se usiluje v rámci připravované sociální reformy o zkvalitnění a profesionalizaci pěstounské péče. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí se chystá zlepšit mimo jiné hmotné zabezpečení pěstounů. Pěstounská péče se zprofesionalizuje. Pěstouni budou aktivně vyhledávání alepší se nejen jejich hmotné zabezpečení, ale vzniknou pro ně nové podpůrné služby.²

V historii byl plat pěstounky vzhledem k věku dítěte sestupný, nikoliv vzestupný, jak je tomu dnes.

Pěstounská péče se dělila na čtyři typy:

1. Pěstounská péče nalezenecká - navazovala na pobyt dítěte v nalezinci nebo sirotčinci. Dítě bylo již svěřováno do pěstounské péče, ne už jen ženě, nýbrž i oběma manželům.
2. Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež. Byl vydán nový zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Dle tohoto zákona sociální pracovníci Okresních péčí o mládež vyhledávali možné a spolehlivé pěstouny.
3. Pěstounská péče v tzv. koloniích. Rodinné kolonie byly zakládány v určité obci, obcích, okrese, kde sociální pracovníci vyhledali 1520 vhodných rodin a svěřili jim děti do pěstounské péče. Jelikož byly rodiny v blízkém sousedství, bylo jednodušší je kontrolovat a pomáhat jim s výchovou svěřených dětí.

---

¹ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 25.

² MPSV, Tisková zpráva z 09.03.2011, Praha

4. Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny, bez soudního jednání. Tato péče se postupně měnila a směřovala ke svěřování dětí prarodičům nebo jiným příbuzným.¹

Po druhé světové válce došlo k podstatným změnám. Nalezince byly přejmenovány na „ústavy péče o dítě“, zrušeny byly Okresní komise péče o mládež. Pěstounská péče ve všech těchto formách, kromě příbuzenské, byla zrušena v r. 1950, znovu byla obnovena až po 23 letech.

K historii osvojení

„Vím to z úst těch, kdož nejlépe seznali poměry a život chudiny Pražské, jak častým bývá ten pohnutlivý úkaz, že zemřou-li rodiče, bývají osiřelé děti za nedlouho rozebrány přijaty v jiných rodinách chudých. Někdy je to chudý řemeslník, namáhavou prací živící četnou svou rodinu, jenž sobě pomyslí: kde uživí se šest krků, uživí se i sedmý – a přijme sirotka... To jsou ty prosté a nejlepší ze všech skutků, o nichž nedočteme se v novinách... Takovíto rodiče adoptivní nemohou ovšem pojistiti budoucnost přijatého sirotka – ale dopřávají mu totéž, co mohou dopřáti dětem vlastním.“²

Dvě protichůdné tendence v pozadí

Přijetí cizího dítěte za vlastní, upravené dnešním právním řádem, má ve své dávné historii zřejmě jednu zřetelnou tendenci hluboce zabudovanou do biopsychické výbavy, s níž lidský rod vstupuje na vývojovou scénu – totiž schopnost chránit nejen své vlastní dítě, nýbrž jakékoliv dítě – schopnost přijmout nejen své vlastní dítě, nýbrž i dítě cizí a pečovat o ně.³

---

¹ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 29 – 30.

² Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 15.

³ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 15.

„V říši živočišné je zjev ne sice výjimečný, nicméně dosti vzácný. Současně ovšem od úsvitu dějin se dovidáme o tendenci právě opačné, totiž o odkládání a usmrcování dětí cizích i vlastních.“¹

Je celkem pochopitelné, že život dospělého měl v přírodních podmínkách větší cenu nežli život dítěte, že se rodina zbavovala dětí „přespočetných“ a že v dobách hladu, přírodních katastrof a válek se s dítětem nakládalo jako s obtížnou přítěží. Děti bývají v té době zahubeny ze msty, ze strachu o mocenské postavení, ze žárlivosti, ze studu či z obavy o degradaci vlastní identity před tváří dané společnosti aj.²

1.1 Počátky vývoje NRP

HISTORICKÉ FÁZE

Formu zákona nabylo osvojení patrně nejdříve ve starém Římě již v době republiky. V zákoně se praví, že „*adoptio naturam imitatur*“, čímž je vyjádřeno, že vztah mezi osvojencem a jeho osvojitelem je podobný vztahu mezi vlastním dítětem a jeho rodiči. Podle římského práva byly pak formulovány právní podmínky osvojení takřka ve všech pozdějších právních řádech evropských zemí – ovšem většinou až s odstupem mnoha staletí.³

Vývoj adopce sleduje zhruba vývoj kultury v evropské společnosti a její postupnou humanizaci. Starý Řím představuje *fázi první*. Prioritní je zájem osvojitele. Adopce se praktikuje ve vyšších společenských kruzích, a to především k zajištění kontinuity rodového jména a majetku. Středověk a novověk až do konce 18. století představuje *fázi druhou*. Křesťanství totiž vneslo do postoje k dětem zásadní obrat – pro dítě zcela bezprávné se dovolává milosrdenství. Cesta této křesťanské zásady do společenské praxe však rozhodně není snadná – trvá celá staletí. Mluví se o ní ovšem už na prvních církevních koncilech a praktického vyjádření se jí dostává zřizováním nalezinců a útulků pro opuštěné děti. Formálně však adoptuje děti jen šlechta, hledá se patřičný společenský status pro levobočky v panovnických rodinách, bohatí bezdětní manželé hledí svému rodu zajistit adopcí kontinuitu

---

¹ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 15 - 16.

² Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 16.

³ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 16 - 17.

jména a majetku nebo hledají náhradu za vlastní zemřelé děti apod. Lid obecný se ujímá cizího dítěte však až příliš často z důvodů zjištěných. Laciná pracovní síla!¹

První zprávy o útulku pro opuštěné děti jsou z Konstantinopole z r. 335. První nalezinec byl zřízen v Miláně v r. 787, ale již dříve byly v některých kostelech instalovány zvláštní nádoby, do kterých matky mohly odkládat své děti v naději, že se jich ujmu jiní dobří lidé. V r. 1198 zřídil papež Inocenc III. V Římě nalezinec vybavený tzv. tornem, což byla schránka zabudovaná do zdi kláštera tak, aby se otočením dostalo dítě dovnitř. Zde je možné podotknout podobu systému dnešního baby-boxu. Nemanželské matky v té době tak mohly odkládat své děti tajně, v noci, nepoznány. Princip je v podstatě týž jako při dnešních „anonymních porodech“. V dřívějších dobách mělo toto zařízení ovšem chránit matku před těžkým hříchem, jehož by se dopustila, kdyby dítě zahubila. Dnes ji má chránit před společenskými těžkostmi a při současném nedostatku dětí k adopci osvobodit aspoň jeden manželský pár od chronického stresu z bezdětnosti. Nalezince byly trvalou a vydatnou zásobárnou dětí pro adopci a později i pro pěstounskou péči. Jejich zakladatelé (např. Vincent de Paul, prohlášený později za svatého, založil nalezinec v Paříži r. 1638) byli většinou vedeni ušlechtilou snahou zachránit dítě od smrti nebo od pokoutního obchodu a zneužívání. Osud sirotků a opuštěných dětí byl obvykle žalostný. Byly lacinou pracovní silou, měly nejnižší společenský status a po stránce hmotné živořily z milodarů.

Doba osvícenství a století následující představují *fázi třetí*. Nalezince se stávají obecnou potřebou. Jsou jedním z logických projevů nastupujícího racionalismu ve filozofii, v ekonomice a konečně i v sociální politice té doby. Vídeňský nalezinec byl založen v r. 1784 a pražský za pět let potom, a to pod patronací císaře Josefa II. Císař Napoleon nařídil vybudování nalezinců opatřených tornem² ve všech departementech jeho říše. Přešla Velká francouzská revoluce, vznikly Spojené státy americké a vyhlásily svou demokratickou ústavu. Mluví se o právech člověka, o rovnosti před zákonem apod. Evropou se šíří myšlenky Rousseauovy a Pestalozziho, jež jsou vkládány do ideových základů nově vznikajících sirotčinců. Ty představují pokročilejší formu ústavní péče o dítě, než jsou nalezince. Důraz se přitom přesouvá ze záchrany života dítěte na jeho výchovu – výchovu řádnou, zdravou, přírodní, pracovní, společnosti k užitku. Francouzský *Code Civil* uvádí několik forem adopce.

---

¹ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 17.

² - schránka zabudovaná do zdi kláštera tak, aby se otočením dostalo dítě dovnitř

Císař Napoleon po bitvě u Slavkova vyhlásil „státní“ adopci dětí padlých důstojníků a vojáků. Osvojením se nejčastěji řešil osud nemanželského dítěte tak, aby mohlo získat společenské postavení dítěte vlastního a právo na dědictví. Tato práva jsou však v různých zemích různě upravována a omezována.

Nalezince byly v minulosti přeplněné, dětí pro adopci „volných“ bylo mnoho, zájemců a uchazečů o ně však málo. Pravý opak dnešního stavu. Existovaly jen dvě kategorie potenciálních osvojitelů - bezdětní zámožní manželé a pěstouni, kteří si dítě ponechávali i po šestém roce jeho věku, kdyby jej měli předat zpět do nalezince, odkud by putovalo dál do své domovské obce.

Náhradní rodinná péče se dostává do popředí zájmu veřejnosti i státní legislativy vždy s přílivem sirotků po velkých válkách. Období první republiky je proto pokládáno za *čtvrtou fázi* historie adopce. Osvojení se ve většině evropských zemí upravuje zvláštními zákony. Přichází pedagogika, psychologie, dětské lékařství, rozvíjí se pedologie. Kromě zájmu osvojitelů se začíná klást větší důraz na blaho dítěte.

Pátou fází je doba po II. světové válce, z níž byla zachycena a kritice podrobena jen její první období, kdy byla u nás upřednostňována výchova kolektivní a potlačována výchova rodinná. Zákonem o rodině z r. 1963 je rodina znovu uvedena na první místo, otevřela se nová perspektiva adopci a následně i pěstounské péči a dalším formám náhradní péče o dítě.¹

Celkový kulturní vývoj, sociální politika a zákonodárství vede ve společnosti obecně k velkému zvýšení životní úrovně a současně k velkému úbytku dětí právně volných pro adopci. Vzniká a rozvíjí se adopce mezinárodní. Vznikají různé formy náhradní rodinné péče a také různé instituce. Obecně stoupá právní uvědomění lidské společnosti. Což je možno spatřovat v Úmluvě o právech dítěte z r. 1989, to předznamenává *fázi současnou*.

---

¹ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 21.

1.2 Současné formy NRP v ČR

Náhradní výchovná péče (dále jen NVP) – dělíme na dvě formy – ústavní a rodinnou. V ČR termínem NVP rozumíme všechny formy náhrady rodiny u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí, tj. kojenecké ústavy, dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, ústavy sociální péče, osvojitelské rodiny, pěstounské rodiny, zařízení pro výkon pěstounské péče a poručenství.

Náhradní rodinná péče (dále jen NRP) – forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména osvojení (adopce), pěstounská péče a poručenství.

Osvojení (adopce) - je státem garantovaný a zákonem ošetřený druh náhradní rodinné péče, při které přijímají manželé či jednotlivci za vlastní opuštěné dítě a mají k němu stejná práva a povinnosti, jako by byli rodiče.

Pěstounská péče – je formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.

Poručenství – účelem tohoto institutu je ochrana nezletilého dítěte pro jeho specifické postavení, kdy nemá plnou způsobilost k právním úkonům s ohledem na svůj věk. Soud (příslušný je okresní soud v místě, kde má dítě bydliště) ustanoví dítěti poručníka v případě, kdy rodiče nezletilého dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti, nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (a proto nejsou nositeli rodičovské zodpovědnosti).

Poručník tedy nezletilé dítě zastupuje, spravuje jeho majetek místo rodičů a v některých případech nezletilé dítě i vychovává. Poručník tak vykonává všechna práva a povinnosti, která jinak náleží rodičům. Mezi poručníkem a dítětem však ze zákona nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem (jako je tomu např. u osvojení). Poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost a je pod pravidelným dohledem soudu. Tomu je také povinen podávat zprávy o osobě poručence, zpravidla v ročních intervalech. Jakékoli rozhodnutí poručníka v podstatné věci týkající se dítěte vyžaduje schválení soudem. Poručenství zaniká ze zákona, jakmile poručenec dosáhne zletilosti. Není tu třeba zvláštního rozhodnutí soudu.

Hostitelská péče – nebo taky se užívá název zástupná péče jako samostatný termín naše legislativa a naše zákony neznají. Pojem je nejasný i proto, že není upraveno, jaké podmínky by měla fyzická osoba/hostitel splňovat. Většina orgánů sociálně právní ochrany dětí vyžaduje shodné prověření jako u osvojení či pěstounské péče. Děti jsou do rodiny pouštěny ředitelem dětského domova na základě souhlasu rodičů dítěte či jiných zákonných zástupců. Souhlas s pobytem dítěte v hostitelské rodině může vydat i obecní úřadu či obec s rozšířenou působností dle příslušného trvalého pobytu dítěte. Mezi dítětem a „hostiteli“ nevzniká žádný právní vztah.¹

1.3 Srovnání forem NRP u nás a v zahraničí

V práci chci také popsat z malé části formy a pohled na náhradní rodinnou péči v jiných zemích.

V řadě zemí střední a východní Evropy došlo po roce 1989 ke změně sociální politiky a sociální péče. V tomto smyslu začaly být orientovány především na dítě. Ke spolupráci tuzemské i mezinárodní patří jak setkávání odborníků, jejich společné projekty, tak spolupráce na poli mezinárodní adopce a mezinárodní spolupráce v boji proti obchodu s dětmi, dětské prostituci a pornografii.

Avšak přestože je nám Slovenská republika přirozeně nejbližší a náhradní rodinná péče vychází z velmi podobných socioekonomických podmínek, ze společné historie a z obdobných legislativních podkladů, je zde pěstounská péče poněkud jiná než v České republice. Na Slovensku tvoří převážnou část pěstounských rodin rodiny prarodičů nebo jiných příbuzných dítěte a zbývající část pěstounská péče - péče cizích. V Dánsku je tomu naopak.

Podobně jako u nás je i v jiných západních zemích sociálně-právní ochrana dítěte v kompetenci státních institucí. Avšak samotné sociální služby jsou poskytovány širokou škálou státních, nestátních, či církevních organizací. Umístění dítěte do ústavu bývá ojedinělým řešením. Dochází k němu jen za zcela specifických podmínek a to jen krátkodobě. Řešení situace opuštěných a zanedbaných nebo týraných dětí vypadá obdobně jako u nás. Jedná se o pomoc rodinám v krizi, aby děti mohly vyrůstat ve zdravějším prostředí původní

---

¹ <http://www.adopce.com/>

rodiny. Prevence má přednost před ústavním umístěním (osvojení, pěstounská péče, umístění ve speciálním zařízení). Ve většině zemí, na rozdíl od nás, je pěstounská péče chápána jako pouze dočasné řešení se širokou paletou možností, existujících více typů pěstounské péče. Mnohé západní země podceňují pěstounskou péči, jakožto jednu z možností dlouhodobého řešení osudu opuštěného dítěte.

Pěstounská péče ve Velké Británii se stala nejběžnější formou řešení osudu opuštěných a osiřelých dětí. Anglické studie uváděly toto řešení asi v 50% případů. Podrobný přehled forem pěstounské péče a popis šesti typů pěstounské péče ve Velké Británii uvedla autorka K. Piskačová (1998).¹

Postupem času si však odborníci i v těchto zemích stále více uvědomovali, že ne pro všechny děti je okamžitá náhradní rodinná péče vhodná, a že ústavní péče je nezbytnou součástí celého systému náhradní péče o děti, nucené vyrůstat mimo vlastní rodinu.

Ve Spojených státech amerických existuje široká paleta náhradní rodinné péče. Celý systém péče o děti, které musely opustit biologickou rodinu, je zde postavený na rodinných modelech. Samotná pěstounská péče zde má několik typů, počínaje krátkodobým a nouzovým umístěním až po trvalou pěstounskou péči do doby nabytí plnoletosti dítěte. U nás je pěstounská péče obvykle užívána jako dlouhodobé řešení situace dítěte, pro které není vhodná nebo možná adopce (osvojení). Pro krátkodobé umístění dítěte je zatím stále ve většině případů užíváno některé z forem ústavní péče. Proces přípravy na adopci je v USA v porovnání se situací u nás značně odlišný. Agentury, které zprostředkovávají adopci dětí a zajišťují celý proces od prvního kontaktu až po soudní rozhodnutí, nabízejí zájemcům o adopci celou řadu přípravných programů a školení. Prostřednictvím těchto programů se mohou žadatelé o adopci mnohem lépe připravit na svou novou úlohu. V našich podmínkách jsou v současné době žadatelé o osvojení nebo pěstounskou péči povinni absolvovat přípravný kurz, který je zaměřený na specifika náhradní rodinné péče.

Podle zákonů USA může dítě jít do perspektivní rodiny před konečným rozhodnutím soudu o adopci. Soud po tuto dobu zkoumá všechny skutečnosti o biologické i pěstounské rodině. I přes to, že dítě může být v rodině žadatelů i několik měsíců (max. půl roku), v případě zamítavého rozhodnutí soudu o adopci (osvojení) se musí dítě někdy vrátit zpět do

---

¹ Matějček, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál, 1999. s. 158.

původní rodiny. Případně se dítě umístí do rodiny pěstounské. V našich podmínkách bychom tuto situaci mohli přirovnat k minimálně tříměsíčnímu pobytu dítěte v rodině zájemců o adopci (osvojení), na náklady žadatelů o adopci a to ještě před konečným rozhodnutím soudu (viz. Zákon o rodině). V USA je na rozdíl od situace u nás adopce až do rozhodnutí soudu zprostředkovávána celou řadou institucí – státních, nestátních, soukromých, obecních. V ČR se musí všichni žadatelé o adopci (osvojení) obracet na státní orgány. Zájemci se také mohou obracet na Středisko náhradní rodinné péče.¹

1.4 Dílčí závěr

Vše má svoji historii a každá historie je dlouhá. Mnohé to, co se týká rodičovství a dětství, má svou platnost od věků do věků. Každá doba však přináší něco svého, specifického a nového. V kapitolách byly shrnuty poznatky staré i nové. Již ve starověkém Egyptě bylo hlavní starostí rodičů zplození a řádná výchova potomstva. A již v tomto období byla rodina základem společnosti.

Náhradní rodinná péče a její problematika je dle mého mínění věc velmi mnohotvará a různorodá a hlavně obecně kulturně zajímavá a závažná.

Rodina bývá označována jako primární skupina, která pojí jedince a společnost. Ochraňuje jedince před negativními vlivy společnosti a zároveň mu předkládá vzorce chování, jak se chovat ke společnosti. Rodina rozvíjí pocit sebejistoty a sebedůvěry, zároveň také schopnosti a dovednosti ve všech složkách osobnosti. Uspokojuje také všechny základní psychické potřeby. Dítě v ní získává základní postoj ke světu.

Je třeba uvést, že mezinárodní zkušenosti je nutné vnímat v kontextu různých a často odlišných tradic a praxí sociální péče a práce v jednotlivých zemích. Všechny formy ovšem předpokládají nejen potřebný legislativní rámec, ale také a to především důkladnou profesionální přípravu a rozvinutou síť nezbytných a odborných služeb jednotlivým rodinám, kterých se tato problematika týká.

---

¹ Schoolerová, J. Adopce vztah založený na slibu. Praha: Návrat domů, 2002.

2. Rozdělení a podmínky náhradní rodinné péče

Každý typ náhradní rodinné péče má určité specifika, rozdělení a podmínky. Tím nejzákladnějším k objasnění se zabývám v této následující kapitole.

2.1 Adopce (osvojení)

Adopce (osvojení) je státem garantovaný a zákonem ošetřený druh náhradní rodinné péče, při které přijímají manželé či jednotlivci za vlastní opuštěné dítě a získávají plnou rodičovskou zodpovědnost.

Náš zákon definuje:

- **osvojení zrušitelné**
  - osvojitelé se zapisují do rodného listu dítěte, soud může osvojení zrušit jen z důležitých důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele,
  - tento typ je využíván u dětí mladších jednoho roku, neboť nezrušitelné osvojení je možné pouze u dětí starších než jeden rok.

- **osvojení nezrušitelné**
  - osvojitelé se zapisují do rodného listu dítěte,
  - minimální věková hranice osvojovaného dítěte je jeden rok,
  - toto osvojení nelze zrušit.

Osvojení zrušitelné může být změněno v osvojení nezrušitelné, nikoliv však naopak.

Podmínky osvojení:

1. Osvojením vzniká mezi osvojitelem a dítětem vztah-jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi.
2. Dítě získává příjmení nových rodičů.
3. Vztah mezi dítětem a příbuznými osvojitelů je příbuzenský vztah.

4. Osvojit lze pouze nezletilé dítě.
5. Nelze osvojit dítě počaté, dosud však nenarozené.
6. Podmínkou osvojení je souhlas biologických rodičů nebo zákonného zástupce dítěte s osvojením. Souhlas rodičů není podle zákona podmínkou osvojení, pokud soud ve zvláštním řízení potvrdí dvouměsíční žádný zájem rodičů od narození dítěte nebo šestiměsíční opravdový nezájem rodičů.
7. Osvojit dítě si může manželská dvojice, manžel/ka rodiče dítěte nebo jednotlivec. O osvojení rozhoduje soud na návrh osvojitele.
8. Jako společné dítě mohou osvojit pouze manželé.
9. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl¹

2.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.

1. individuální:
  - a) příbuzní, mohou být prarodiče nebo jiní,
  - b) cizí osoby (klasická PP jako dlouhodobé řešení).
2. skupinová:
  - a) zařízení pro výkon PP (pěstounské páry),
  - b) SOS dětské vesničky (matka-pěstounka).

Cílem pěstounské péče je zajistit pro dítě, které musí být umístěno mimo rodinu náhradní rodinné prostředí a péči a to po dobu, po kterou rodiče nemohou péči a výchovu dítěte ze závažných důvodů zajistit. Pěstouni nahrazují rodičovskou péči, avšak nikoliv

---

¹ <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>

rodiče. Současně je třeba využít všech možností k obnovení podmínek rodiny tak, aby se dítě mohlo vrátit do svého přirozeného rodinného prostředí. Institut pěstounské péče je určen pomoci dítěti, ale současně však v sobě zahrnuje ty činnosti, které mu umožňují zachování vztahů a vazeb s rodiči, sourozenci a širší rodinou. Před zařazením dítěte do evidence náhradní rodinné péče musí být provedena kvalitativní a kvalifikovaná sociální diagnostika, na jejímž závěru je možné dát odpovědi na různé otázky a pochybnosti. Teprve potom je třeba začít hledat pro dítě konkrétní rodinu.

K tomu, aby dítě bylo v rodině přijato, nestačí tolerovat ani připouštět, je třeba přijmout.

Podmínky pěstounské péče (PP)

1. Do pěstounské péče je konkrétní fyzické osobě (manželům) svěřeno dítě rozhodnutím soudu.
2. Pěstounská péče končí zletilostí.
3. V některých případech mohou biologičtí rodiče navštěvovat svoje dítě, mají právo rozhodovat o důležitých věcech týkajících se dítěte (vydání cestovního pasu, cestování do zahraničí, volby školy apod.).
4. Pěstouni mají právo rozhodovat o běžných věcech.
5. Pěstounská péče může být soudem zrušena z důležitých důvodů.
6. Pěstounům je poskytována odměna. Typy odměn - tzv. individuální odměna pěstouna, odměna pěstouna ve zvláštních případech, odměna pěstouna v zařízeních pěstounské péče.
7. Dětem v PP – se poskytuje ze systému dávek statní sociální podpory příspěvek na úhradu potřeb dítěte.
8. Je-li dítě ve věku, kdy je schopno posoudit obsah pěstounské péče, má být při rozhodování o PP přihlédnuto také k jeho vyjádření.¹

Závěrem této podkapitoly o pěstounské péči chci podotknout pár věcí ohledně připravované novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.), jak jsem se

---

¹ <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/>

již zmiňovala v první kapitole (K historii pěstounské péče). Jedná se o připravované zkvalitnění a profesionalizaci pěstounské péče.

Novou právní úpravu sociálně-právní ochrany dětí charakterizují čtyři cíle:

1. Posílí prevenci ohrožení dítěte vytvořením podmínek pro vznik sítě služeb pro práci v rodinách.
2. Stanoví závazné postupy pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších účastníků systému.
3. Usiluje o rozvoj náhradní rodinné péče, zvýší podporu pěstounské péče, hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu, mění způsoby příprav pěstounů, vytváří podmínky pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny.
4. Zavádí standardy kvality práce a nastavuje minimální rámce činnosti pro všechny subjekty, které na svou činnost v oblasti sociálně-právní ochrany dětí čerpají státní příspěvek.

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí zpřesňuje činnosti zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Výběr pěstounů i způsob jejich přípravy se prodlouží a zkvalitní. Kvalita pěstounské péče bude kontrolována a pravidelně vyhodnocována.¹

---

¹ MPSV, Tisková zpráva z 09.03.2011, Praha
<http://www.mpsv.cz/>

2.3 Jiné formy NRP

Hostitelskou péčí, nebo se také užívá název zástupná péče jako samostatný termín naše legislativa a naše zákony neznají. Pojem je nejasný i proto, že není upraveno, jaké podmínky by měla fyzická osoba/hostitel splňovat. Většina orgánů sociálně právní ochrany dětí vyžaduje shodné prověření jako u osvojení či pěstounské péče. Děti jsou do rodiny pouštěny ředitelem dětského domova na základě souhlasu rodičů dítěte či jiných zákonných zástupců. Souhlas s pobytem dítěte v hostitelské rodině může vydat i obecní úřadu či obec s rozšířenou působností dle příslušného trvalého pobytu dítěte. Mezi dítětem a „hostiteli“ nevzniká žádný právní vztah.

Podmínky hostitelské péče – hostitelská péče je vhodná především pro děti, které jsou starší a dokáží pochopit, že se bude jednat pouze o dočasné pobyty. Toto si musí rovněž uvědomit rodiny, které nabízejí tuto formu pomoci.

Poručenství - novela zákona o rodině vnesla do právní úpravy staronový institut poručenství. Soud stanoví dítěti poručníka v případě, že:

- rodiče dítěte zemřeli,
- byli zbaveni rodičovské odpovědnosti,
- byl pozastaven výkon jejich rodičovské odpovědnosti nebo

- nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

Poručník je zákonným zástupcem dítěte. Mezi ním a dítětem však ze zákona nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem. Zákon stanoví rozsah práv a povinností poručníka k dítěti takto: výchova dítě, zastupování dítěte, správa majetku dítěte. Výkon této funkce je pod pravidelným dohledem soudu, poručník podává soudu zprávy zpravidla v ročních intervalech.

Opatrovnictví - je další užívaný pojem v náhradní rodinné péči. O ustanovení opatrovníka rozhoduje soud usnesením, v němž vymezí rozsah jeho práv a povinností vůči dítěti. Opatrovník vykonává pouze některá rodičovská práva stanovená soudním rozhodnutím. Opatrovník, ve srovnání s poručníkem, nahrazuje rodiče pouze v omezeném rozsahu, dílčím

způsobem vykonává některá práva a povinnosti rodičů. Není však zákonným zástupcem dítěte.

Pěstounská péče na přechodnou dobu – ve stávajícím systému náhradní rodinné péče se od 1. 6. 2006 objevuje nový institut, kterým je pěstounská péče na přechodnou dobu. Můžeme říci, že jde o rodinnou, individuální formu péče, státem podporovanou, která by měla být nezletilým dětem poskytována po nezbytně nutnou, relativně krátkou dobu v domácnostech pěstounů nebo i v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Děti, které náhle nemohou zůstat ve své rodině, ale jejich situace neodpovídá osvojení nebo dlouhodobé pěstounské péči, mohou být umístěny do přechodných pěstounských rodin.

Motto pěstounské péče na přechodnou dobu: situace dětí se řeší a v okamžiku, kdy se jejich situace vyjasní, náhradní rodina jim ve spolupráci s orgánem sociálně právní ochrany dětí a odborníky na náhradní rodinnou péči pomůže vrátit se domů nebo eventuálně přejít do trvalé náhradní rodiny.¹

Předadopční péče – než dojde k vlastnímu rozhodnutí soudu o osvojení, musí být dítě nejméně tři měsíce v péči budoucích osvojitelů (osvojitele) a to na jeho náklady. O svěřením dítěte, které je v příslušném ústavním zařízení (kojenecký ústav, dětský domov) z rozhodnutí soudu nebo z vůle rodičů, do péče budoucích osvojitelů (předadopční péče) rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností jako orgán sociálně právní ochrany dětí. Tato forma osobní péče o dítě se jeví jako velmi *problematická*. Zákon ji nereguluje, ačkoli by ji měl upravit velmi důkladně, neboť směřuje ke změně statusu dítěte osvojením. Tím, že je tato péče dočasná, se fakticky minimalizuje období nejistoty dítěte, rodičů a třetích osob.²

Osvojení a zahraničí

Osvojení dětí do ciziny a z ciziny, tj. mezinárodní osvojení je jako forma náhradní rodinné péče možným řešením v případě, že se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi původu. Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním

---

¹ Pěstounská péče na přechodnou dobu, Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009

² Průvodce osvojením. Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009.

Průvodce pro náhradní rodinnou péči. Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009.

Aktuální otázky náhradní rodinné péče. Sborník z VIII. celostátního semináře NRP. Brno: Triada 2008.

osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého 29. 5. 1993. V České republice vstoupila tato úmluva v platnost 1. 6. 2000 a spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, umožňuje osvojení dětí do ciziny a z ciziny.

Haagská úmluva jasně stanovuje postup při osvojování dítěte do zahraničí, určuje povinnosti a kompetence jednotlivých institucí, definuje právo dítěte na přednostní osvojení v zemi svého původu, zaručuje biologickým rodičům anonymitu a zásadně vylučuje jakékoliv zisky z adopcí. Zároveň nařizuje signatářským státům, aby na svém území určily jeden ústřední orgán, který bude za osvojení dětí do zahraničí odpovědný. U nás tuto funkci zprostředkovatele plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.

Děti, které mohou být osvojeny a pro které se během 6 měsíců nepodaří nalézt vhodnou rodinu v ČR, jsou nabídnuty prostřednictvím Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně do osvojení v cizině. Pokud by se našla pro dítě rodina v cizině a zároveň se podařilo nalézt rodinu v ČR, je upřednostňována naše rodina, neboť dle Úmluvy o právech dítěte má dítě přednostní právo žít v zemi svého původu.

Pokud se pro žadatele o osvojení nepodaří vytipovat vhodné dítě z celé ČR, je možné, pokud si to přejí, hledat pro ně dítě v cizině.

2.4 Dílčí závěr

Jakákoli činnost kteréhokoli orgánu ve věci nezletilých dětí, ať už interpretační nebo aplikační, ať už orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo soudu, musí být vedena snahou o dosažení nejvyššího blaha dítěte. Při interpretaci i aplikaci předmětných ustanovení není možné dojít k tzv. rychlému a jednoduchému řešení, ale je třeba mít na mysli především konkrétní situaci toho kterého dítěte a jeho přirozené rodiny. Cílem výchovy, jak v rodině přirozené, tak v náhradní, musí být vždy snaha o to, aby z dítěte vyrostl zdravý jedinec. V zájmu dítěte by nemělo být usilováno jen o blaho současné, ale i budoucí. Také soud má povinnost hodnotit danou situaci v kontextu všech souvislostí a dospět k řešení, které pozitivně ovlivní budoucnost dítěte a jeho přirozené rodiny. Cílem rozhodování by mělo být pojmout danou věc komplexně a vidět především dlouhodobější cíle, než krátkozraké řešení. Každé soudní rozhodnutí je individuálním aktem aplikace práva na konkrétní rodinnou situaci a specifické problémy daného dítěte.

3. Umístění dítěte do náhradní rodinné péče

„Rodina – forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti. Další znaky toho, co je rodina jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd. Funkcemi rodiny jsou reprodukce lidského rodu a výchova potomstva. I nadále však rodina zůstává důležitým prostředím socializace, intimity a sociální podpory.“¹

Ideový základ - ochrana práv a respektování zájmů dítěte

1. Pro dítě je nejlepším prostředím vlastní rodina.
2. V případě, že dítě musí být umístěno mimo vlastní rodinu, je třeba využít všech možností a prostředků k tomu, aby se dítě do rodiny mohlo vrátit.
3. Pokud rodiče nechtějí dítě vychovávat a rozhodnou se pro udělení souhlasu s osvojením dítěte, je třeba poskytnout rodičům, osvojitelům i dítěti odbornou pomoc pro zvládnutí této traumatické situace.
4. Pokud rodiče nejsou schopni zajistit péči a výchovu dítěte, je třeba dítěti poskytnout náhradní rodinné prostředí, které mu zachovává přirozené vazby a vztahy s rodiči a nahradí mu to, co jeho rodiče nejsou schopni poskytnout.
5. Pokud rodiče nemají vhodné podmínky pro zajištění potřeb dítěte, je třeba využít všech možností jak jim je pomoci zajistit.
6. Náhradní výchovné prostředí volit však vždy jen za předpokladu, že může naplnit potřeby dítěte aktuálně i perspektivně.
7. Neplatí, že vždy je pro dítě lepší rodina než ústavní zařízení.²

---

¹ Jandourek, J. Sociologický slovník. Praha: Portál, 2001.

² Aktuální otázky náhradní rodinné péče (Sborník), TRIADA, poradenské centrum, o.s., 2007, s. 6 – 7.

Odhaduje se, že zhruba 70% dětí žijících dlouhodobě v ústavních zařízeních je tam umístěno ze sociálních důvodů.

Pro poskytnutí účinné pomoci a zvýšení šance na návrat dítěte do rodiny je třeba konkrétně popsat důvody, proč bylo nutné umístit dítě mimo rodinu a co je třeba změnit, aby se dítě mohlo vrátit do rodiny.

Práce s rodinou a dítětem po dobu výkonu ústavní výchovy a rozhodnutí a zařazení dítěte do evidence náhradní rodinné péče.

Dosáhnutí cíle - návratu dítěte do rodiny znamená:

- odstranění důvodů a příčin, kvůli kterým byla ústavní výchova nařízena,
- udržování kontaktu, posilování vztahů a vazeb rodičů s dítětem, asistované setkávání, týmová spolupráce.

3.1 Prvotní zájem rodičů o dítě

V motivaci adopce jsou jako dva nejčastější činitelé, v první řadě neplodnost a v druhé řadě náhrada za zemřelé dítě. Neplodnost vysoce převažuje. Náhrada za zemřelé dítě, kdy už nelze mít další své děti, přichází v úvahu dnes relativně málo. Kde a jak začít se složitou cestou k vysněnému dítěti.....

Nejdůležitější je vnitřní rozhodnutí každého, kdo se rozhodne si osvojit dítě nebo vzít do pěstounské péče. Toto počáteční období - rozhodnutí je velice důležité a mělo by být náležitě zváženo. Odborníci doporučují hovořit o svém úmyslu především v širší rodině. *JE TOTIŽ VELICE DŮLEŽITÉ A POTŘEBNÉ, ABY I BUDOUCÍ DALŠÍ PŘÍBUZNÍ PŘIJALI DÍTĚ ZCELA ZA SVÉ A PATŘÍCÍ DO RODINY.* To samé platí i u pěstounské péče. Konečné rozhodnutí je však jen na každém osvojiteli...jeho srdci, mysli, touze a schopnosti pomáhat.

Jsou to právě oni, kteří budou denně s dítětem a prožívat s ním dobré i zlé a spojí s ním svůj život. Proto je nutné se zamyslet nad svým životem a různými otázkami, jako jsou např:

- mám dost fyzických a duševních sil na to, abych dítě vychovala?
- budou mi stačit finanční prostředky?
- jaké jsou mé partnerské vztahy nebo manželství?
- jsem ochotna vzdát se svého pohodlí?
- jsem opravdu schopna plně se věnovat dítěti?
- nebude pro mě dítě překážkou v profesní dráze?
- budu schopna přijmout minulost dítěte a porozumět jeho pocitům?
- dovedu si vůbec představit, co obnáší výchova dítěte?¹

a spoustu dalších jiných otázek, nad kterými je nutno se v tomto případě zamyslet. Na určité otázky nenajdeme hned jasnou odpověď. Proto je nutné v tomto období vše rozebrat s blízkými a odborníky.

Období očekávání pro mnohé může být období nelehké a také může trvat různě dlouho. V současné době je méně dětí, které mohou být osvojeny a více těch, které mohou být svěřeny do pěstounské péče. Zájemců o osvojení je však naopak více, nežli zájemců o pěstounskou péči. Zde je velmi nutná dávka tolerance a trpělivosti k těm, s nimiž jsme v tomto období v kontaktu, máme možnost poznávat jejich práci a získat k nim důvěru.

Na jejich posouzení a odpovědnosti závisí výběr nejvhodnější rodiny pro konkrétní dítě. Tento čas očekávání je možné zaplnit přípravami na svou budoucí roli a věnovat se sami sobě, partnerovi, přátelům, rodině, svým zájmům a zálibám. Velice dobrou zkušeností pro budoucí rodiče může být seznámení s rodinou, která již obdobně dítě přijala. Existuje řada neziskových organizací, které zajišťují kluby osvojitelských a pěstounských rodin. Tuto dobu je také možné využít ke vzdělávání a přípravě na novou roli rodičů. Úspěšné přijetí dítěte a jeho další harmonický vývoj velmi záleží na tom, jak budou náhradní rodiče připraveni na novou situaci. V jakém prostředí bude dítě vyrůstat, jaká bude atmosféra nové rodiny, jak se budou cítit především náhradní rodiče a v jaké budou kondici. Proto je v tomto období dobré dělat vše pro získání dostatku energie a duševní pohody a to pak snadno předat svému dítěti.

---

¹ Volně čerpáno z knihy Matějček Zdeněk a kol. Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál, 2002.

3.2 Spolupráce mezi rodinou a organizacemi

Pokud se rozhodneme přijmout dítě, ať už jednotlivec nebo manželé, jejich první kroky směřují na obecní úřad, na oddělení sociálně-právní ochrany dítěte nebo oddělení péče o rodinu a dítě. Zde se seznámí s dalším postupem a musí předložit požadované doklady.

Spis dále obsahuje všechny potřebné zjištění a stanoviska, týkající se sociálních a jiných poměrů.

Dále jsou žadatelé o zprostředkování náhradní rodinné péče povinni absolvovat psychologické vyšetření a přípravy k přijetí dítěte do náhradní rodiny. Na těchto procesech se podílí řada odborníků, psychologů, sociálních pracovníků a lidí, kteří denně pracují v zařízeních, odkud odcházejí děti do náhradní rodiny.

Samotný výběr žadatelů se provádí na příslušném krajském úřadu, kde jsou vedeny evidence dětí čekajících na náhradní rodinu a zájemců o zprostředkování. Doporučující výběr také provádí skupina odborníků, k určitému dítěti se vybírají vhodní žadatelé s ohledem na specifické potřeby dítěte. Vhodní žadatelé mají právo získat všechny dostupné informace o dítěti a seznámit se s konkrétním dítětem v určitém zařízení. Následně se žadatelé v určité lhůtě rozhodují, zda dítě do své rodiny přijmou. Postupně navazují citových vazeb k dítěti apod. Pokud se rozhodnou pro dítě, je vydáno příslušné rozhodnutí. Většinou je následně vhodný krátkodobý pobyt budoucích rodičů v zařízení, odkud dítě odchází. Mají tak možnost naučit se starat se o dítě, dle jeho věku. Po třech měsících předadopční či předpěstounské péče rodiče žádají soud o svěření dítěte do vlastní péče - osvojení, pěstounské péče. K této žádosti je nutno opět doložit souhlasné vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany.

Před přijetím dítěte absolvují také přípravný kurz pro žadatele. Tento kurz zajišťuje okresní úřad sám nebo ve spolupráci s jiným okresním či krajským úřadem.¹

Tento kurz pro budoucí osvojitele a pěstouny probíhá také u nás ve Vyškově, v okolí Vyškova. Kurz pro budoucí osvojitele a pěstouny je u nás pořádáný Poradnou pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Vyškov, která sídlí ve Vyškově. Kurz většinou probíhá

---

¹ Zajišťování přípravy může převzít také pověřená osoba, pokud je na základě rozhodnutí krajského úřadu oprávněna vykonávat sociálně-právní ochranu dětí.

v prostorách poradny nebo hotelu Vrchovina v Podomí. Všem účastníkům je nejdříve zaslán zvací dopis Městským úřadem Vyškov, zároveň s uvedeným programem kurzu.

Cílem přípravného kurzu je poskytnout budoucím osvojitelům a pěstounům, potřebné vědomosti a zodpovědět specifické otázky náhradní rodinné péče, zprostředkovat reálné informace o situaci a potřebách dětí žijících mimo vlastní rodinu a zajistit náhled na vlastní předpoklady pro přijetí dítěte. Kurz probíhá formou přednášek, skupinových diskusí nebo výcvikových seminářů.

Předáním dítěte do osvojení či pěstounské péče kontakt náhradní rodiny s ústavem či úřadem není ukončen. Rodiče i nadále většinou spolupracují a hledají pomoc při řešení problémů, které mohou nastat.

3.3 Samotný proces umístění dítěte do náhradní rodiny

Přechod dítěte z ústavní výchovy do péče budoucích pěstounů nebo osvojitelů a následné období minimálně prvního roku soužití je obdobím mimořádně náročným jak pro dítě, tak i pro osoby přejímající ho do své péče. Je tedy nezbytně nutné zajistit dětem i dospělým odbornou péči a doprovázení. Jedná se z větší části o dobu, kdy budoucí osvojitelé nebo pěstouni mají zpravidla dítě svěřeno do péče na základě rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Právě v počátečním období života dítěte v náhradním rodinném prostředí je ještě možné eliminovat některá rizika související s tak významnou životní změnou a pomoci situaci dítěte upravit tak, aby byly vytvořeny podmínky pro jeho další vývoj.

Porozumět potřebám dítěte citově deprimovaného, se všemi dalšími důsledky pobytu v ústavním zařízení, prožitých traumat, porozumět všem jeho nejistotám, na to nestačí běžná výchovná zkušenost, kterou má řada budoucích pěstounů, a někdy i osvojitelů z výchovy vlastních dětí nebo dětí z širší rodiny. Nestačí na to ani dobrá vůle a láskyplné přijetí, i když jsou nezbytné. Nutnou podmínkou pro zvládnutí tak náročné role, jakou bezpochyby role pěstouna a role osvojitele jsou, vyžaduje profesionální vedení a doprovázení a možnost reflektovat adaptační období: z hlediska dítěte; z hlediska těch, kteří o něho pečují; z hlediska dětí, které v rodině již žijí; z hlediska rodičů dítěte, jejichž situace se přechodem dítěte do péče budoucích pěstounů nebo osvojitelů mění a kteří nemají dostatek informací, schopností a dovedností, aby novou situaci byli schopni zpracovat a přijmout.

U dětí , které jsou svěřeny do péče budoucích pěstounů, je právě v počátečním období nutné poskytnout podporu při vytváření vztahu mezi pěstouny a rodiči dítěte tak, aby hned od počátku nebyl konfliktní.

Vždy je dítěti vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je:

- se všemi jeho radostmi a starostmi,
- se všemi jeho přednostmi, ale také riziky ve vývoji,
- s jeho minulostí,
- s jeho osobní i rodinnou anamnesou,
- s důsledky jeho pobytu v ústavním zařízení nebo nefungující rodině,
- s existencí jeho původních rodičů a sourozenců,
- v případě pěstounské péče i s případnou účastí rodičů dítěte nebo jiných příbuzných na jeho další výchově.¹

Výběr rodiny pro konkrétní dítě závisí především na míře nároků, požadavků, toleranci a sociálně psychologickém posouzení žadatelů.

Navazování kontaktu s dítětem

První návštěva za dítětem je velmi důležitá, je nutné se na ni dobře připravit. U kojenců zpravidla nebývá s navazováním kontaktu žádný problém. Pouze pokud jde o dítě s vážnějším zdravotním stavem, v tomto případě je někdy třeba, aby se pod vedením zdravotního a odborného personálu rodiče naučili s dítětem zacházet a pečovat o něj. U starších dětí to bývá složitější. Je potřeba respektovat pochopitelnou počáteční nedůvěru na straně dítěte, je potřeba mít dostatek trpělivosti, jestliže je dítě nesmělé a odtažitě. Dítě potřebuje čas. Jen tak může být vytvořena oboustranná náklonnost, která může dítěti snáze přejít ze zařízení do rodiny bez problémů.

---

¹ Bubleová V., Frantíková J., Vančáková M., Vávrová A., Vránová L. Adopce.com. Průvodce náhradní rodinnou péčí. Středisko náhradní rodinné péče. 4. vydání, Praha: nakladatelství, 2010.

Nové vztahy jsou závažným zásahem do života dětí i nových rodin. Proto je v případě osvojení zákonem zajištěna nezbytná doba nejméně tři měsíce před rozhodnutím soudu, tzv. předadopční péče. V tomto období je možné ověřit a zvážit, zda jsou naplněny předpoklady pro vytvoření úspěšného a skutečně pevného vztahu mezi dítětem a novou rodinu.

3.4 Budoucí spolupráce vedoucí ke zkvalitnění vztahů v rodině

Vzniká nové soužití, rodiče jsou již se svým dítětem, patří jeden druhému, jejich sen, touha a očekávání se staly skutečností. Náhradní rodiče jsou pozorováni okolím se smělí uznání, ale i zvědavostí, jak to všechno dopadne? V jejich životě nastala změna, přijali novou roli. Zpočátku se výrazně změní chod a rytmus všeho. O to důležitější je v tomto začátečním období podpora nejbližšího rodinného okolí, které společně sdílí novou situaci. Proces sbližování, zvykání si, přijetí a zvládnutí této skutečnosti je náročný a dlouhodobý. Především náhradní rodiče a jejich rodina, dítě ovlivňuje a vychovává, i když je zřejmé, že není zanedbatelná ani genetická výbava dítěte, jeho schopnosti, možnosti a zkušenosti z předchozího období.

Problémy mohou především nastat u dětí starších, u nichž hraje roli zejména skutečnost, že dítě většinou vyrůstalo v jiném, než rodinném prostředí. Změna prostředí pro dítě především znamená, že se musí rozloučit se svými lidmi, na které bylo doposud zvyklé, s určitými denními návyky a zaběhlými způsoby chování. Dítě má prostě strach z toho, co přijde. Již v minulosti zažilo většinou nějaké zklamání, ztrátu někoho blízkého, pocit neúspěchu a zoufalství. Dítě, které žije ve skupině jiných dětí a je vychováváno střídajícími se tzv. tetami, se řídí nepsanými pravidly, která mohou být velmi odlišná od těch, na jaká jsme zvyklí z rodinného prostředí. Je velmi důležité vymezit si určitá pravidla chování, vždy mít dostatek času na dítě a věnovat se mu, snažit se mu porozumět, nezapomínat na pohlazení a neustále ujišťovat, že jsme nablízku. Dítě potřebuje nejen čas, ale i trpělivost, jasné a laskavé zacházení, než opět získá ztracenou důvěru, než se zahojí jeho jizvy a zklamání. V rodině, kde už děti žijí, a to bez ohledu na to, zda vlastní či přijaté, je potřeba se zamyslet nad dalšími aspekty. Nové dítě totiž ovlivní život celé rodiny.¹

---

¹ Bubleová V., Frantíková J., Vančáková M., Vávrová A., Vránová L. Adopce.com. Průvodce náhradní rodinnou péčí. Středisko náhradní rodinné péče. 4. vydání, Praha: nakladatelství, 2010.

Děti potřebují žít v rodině.....

Náhradní rodinná péče má přednost před ústavní výchovou

Tento princip vyplývá z mezinárodních úmluv i z platných českých právních předpisů.

„Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní“ (Citace ze zákona o rodině č. 94/1963 Sb.)

Pokud se v daném případě jedná o rodinu, kde již nějaké děti žijí, přibudou těmto dětem přijetím dalšího dítěte některé nové povinnosti a omezení. Zároveň však získají nového sourozence a díky tomu i mnoho pozitivních zážitků a zkušeností. Před příchodem dalšího dítěte do rodiny je potřeba získat souhlas všech dětí již žijících v rodině. U dětí dospívajících to může způsobit určitý problém, váhavost, obavy, nerozhodnost. Menší děti se většinou těší na nového kamaráda. Po převzetí dítěte do rodiny je důležité věnovat také zvláštní pozornost dítěti, které již v rodině žije a je věkově nejbližší přijatému dítěti. Pro to dítě je hlavně nejtěžší vyrovnat se s konkurencí nového dítěte. U tohoto dítěte je potřeba v této přetrvávající době více ujištění, že rodiče ho mají pořád rádi a na řešení jeho problémů a na něj si najdou vždycky čas. Nejvíce a snadněji se nové vztahy v rodině navazují při prožívání společných zážitků.

Žárlivost mezi dětmi v rodině je velice častým jevem a zneprůjemňuje společný život. Děti, které byly v minulosti *zraněny*, prožily odloučení, ztrátu, zanedbání nebo zneužívání, se často neumí dělit – zvláště o rodiče a osobní prostor.¹

Přijetí dítěte jiného etnika

Nejčastěji se u nás jedná o děti romského a vietnamského etnika. Z přijetí dítěte zejména romského původu vyvolávají mezi žadateli značné obavy. Nejčastěji jde o strach z toho, zda tohle etnicky odlišné dítě přijme širší rodina a okolí. Někteří žadatelé naopak zvažují přijmout romské dítě z důvodu, aby si zkrátili dobu čekání. Přijme-li rodina etnicky

---

¹ ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001.

odlišné dítě do rodiny, bere na sebe závazek, důkladněji pracovat na budování jeho identity a dělat vše pro to, aby si vážilo samo sebe právě takového, jaké je. Brát na vědomí i to, že pro své okolí se tato rodina stává také etnicky smíšenou rodinou. Je důležité od začátku s dítětem mluvit o jeho původu, jeho minulosti a biologické rodině a pomoci ho přirozeně začlenit do jeho osobní identity. K tomu je dobré mít dostatek vědomostí o kultuře, z níž k nám dítě přichází. Dále je velmi důležité, aby dítě mělo pravidelně možnost se setkávat s dalšími dětmi téhož původu, které také žijí v náhradních rodinách. K tomu je dobré využít různé kluby pěstounských a adoptivních rodin, různé vzdělávací semináře a společné prázdninové pobyty.

Každé dítě hledá svůj původ, potřebuje znát své kořeny.

Kritické období, které je u mnoha dětí shodné v nových rodinách, je hledání svého původu, své identity. Děti kladou otázky a chtějí vědět, kde a komu se narodily, jaké bylo jejich dětství a proč je někdo nechtěl. Již náhradní rodiče by to měli udělat dříve, než se samy děti začnou ptát, a rodiče by měli být v tomto období připraveni trpělivě zodpovídat všechny otázky. Zvolit vhodný způsob odpovídající věku a přiměřenou formou hovořit s dítětem o jeho dětství a původu. Vždy říkat dítěti jen pravdu. Nezodpovězené, zamlčené a nepravdivé výmluvy mohou pouze uškodit dítěti v jeho vývoji, může se náhle vytratit vytvářené zázemí, naděje, důvěra a láska. Jakým způsobem a kdy začít hovořit s dítětem o jeho původu a minulosti, pomohou náhradním rodičům většinou zkušenosti psychologové, lékaři nebo sociální pracovníci.

Je důležité podporovat poznávání vlastní minulosti. Pro děti, které neměly snadný a přímočarý start do života, je možná ještě důležitější, aby se o sobě dozvíдалy co nejvíce a co nejdříve. Když nevědí, čím prošly, nedokážou se ve svém životě vyznat, a tím pádem se nemohou ani léčit z prodělaného traumatu. *Co dítě neví, to si snadno vymyslí, a jeho představy bývají často mnohem horší než skutečnost.*¹

Velmi výstižná je úvaha pana profesora Zdeňka Matějčka, která říká:

*„Není hlas krve. Dítě přijímá za matku tu osobu, která se k němu mateřsky chová. Adoptivní rodiče, pěstouni, či jiní vychovatelé dítěte v náhradní rodinné péči jsou psychologicky pravými rodiči, jestliže skutečně za své dítě přijímají.“*²

---

¹ ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001.

² MATEJČEK, Z. *Co řekneme osvojenému dítěti?*. Praha: Práce, 1986.

3.5 Dílčí závěr

V předcházející kapitole jsem se zabývala pouze hlavními okruhy problémů, které souvisejí s rozsáhlým tématem náhradní rodinné péče a hlavně umístěním dítěte do nové rodiny. Jedná se o velkou změnu jak už pro dítě, tak i nové rodiče a sourozence. Je ještě spousta nezodpovězených otázek, na které je nutné hledat odpovědi.

Většina lidí touží po dítěti, těší se na dítě. Každý chce předávat své zkušenosti a hlavně vychovávat. Potřeba mít děti má důležitý význam pro uspokojení potřeby seberealizace.

Dítě dává životu rodiny nový smysl. Uspokojuje potřebu otevřené budoucnosti. V životě však může nastat okamžik, kdy se nám nesplní touha mít své vlastní dítě. Z toho důvodu se člověk rozhodne dát domov a rodinu dítěti „cizímu“, aby tak naplnil svou touhu po dítěti.

Před samotným rozhodnutím vzít si dítě do náhradní péče je však důležité zvážit okolnosti, které člověka vedou k takovému rozhodnutí. Budoucí rodiče by měli zvážit jaké změny bude přijetí dítěte pro rodinu znamenat a jak ovlivní její další život. Výchova dětí v náhradní rodině má svá různá specifika a přináší řadu problémů, které vyplývají hlavně z deprivace dítěte spojené s pobytem v kojeneckém ústavu nebo v dětském domově. Dítě mohlo být před příchodem do nové náhradní rodiny vystaveno řadě traumat a frustrací, jejichž následky je třeba náročně a citlivě překonávat.

4. Praktická část

V této kapitole – praktická část, uvádím v první části zjištěné statistické údaje náhradní rodinné péče v rámci svého bydliště, regionu za poslední dva uplynulé roky (2009, 2010). Tyto údaje jsem získala za spolupráce pracovníků oddělení péče o dítě, Městského úřadu ve Vyškově.

V druhé části přepisují rozhovory, které jsem absolvovala s vybranými respondenty – náhradními rodiči, pěstouny a osvojiteli. Tyto lidi a rodiny jsem si vybrala také ze svého blízkého okolí a bydliště. Někteří jsou mými klienty v zaměstnání, profesi, kterou se zabývám. Ale jsou mezi nimi i moji známí, kteří se stali náhradními rodiči. Některé jejich příběhy a osudy jsou mi z malé části známé a blízké. Jedná se zde spíše o tzv. kasuistiku všech těchto rodin a jejich příběhů.

4.1 Zjištění statistických údajů týkajících se NRP na Vyškovsku

Statistické údaje za rok 2009 získané na základě podkladů Městského úřadu ve Vyškově, odboru sociálních věcí a zdravotnictví, oddělení péče o dítě (OSPOD), zjištěné pro potřebu MPSV

Tabulka č. 1 (rok 2009)

I. Umíst'ování dětí do náhradní rodinné péče a rozhodování o poručenství dětí				
			Počet dětí celkem	z toho do 15 roků
Ve sledovaném roce bylo umístěno na základě rozhodnutí do	péče budoucích osvojitelů (§ 19, odst. 1a) zákona o SPO)		3	3
	Osvojení		1	1
	výchovy jiných fyzických osob než rodičů (§45, odst. 1 ZR)		2	1
	péče budoucích pěstounů (§ 19, odst. 1b) zákona o SPO)		3	3
Ve sledovaném roce byl dítěti ustanoven poručník podle § 78 ZR			0	0
z toho ustanoven poručníkem OSPOD podle § 79 odst. 3 ZR			0	0

Další zjištěné statistické údaje za uvedený rok:

Náhradní rodinná péče

A. Pěstounská péče, osobní péče poručníka, výchova jiné fyzické osoby než rodiče

Pěstounská péče:

- počet dětí k 01. 01. 2009	53
- počet umístěných dětí za sledovaný rok celkem	6
- počet dětí k 31. 12. 2009 celkem	49
- z toho zdravotně postižených dětí	4
- zánik pěstounské péče z důvodu zletilosti dítěte	7
- spis předán jinému obecnímu úřadu	3

Pěstounská péče na přechodnou dobu 0

Poručenství s osobní péčí poručníka

- počet dětí k 01. 01. 2009	19
- počet umístěných dětí za sledovaný rok	0
- počet dětí k 31. 12. 2009 celkem	13
- z toho zdravotně postižených dětí	2
- zánik poručenství z důvodu zletilosti dítěte	6

Výchova jiné fyzické osoby než rodiče:

- počet dětí k 01. 01. 2009	10
- počet umístěných dětí za sledovaný rok celkem	2
- počet dětí k 31. 12. 2009 celkem	10
- zánik z důvodu zletilosti dítěte	1
- jinak	1

B. Pěstounské rodiny

Pěstounská péče:

- počet pěstounských rodin k 01. 01. 2009 sledovaného roku	36
--	----

- ve sledovaném roce přibylo	3
- ve sledovaném roce ubylo	5
- celkem k 31. 12. 2009 sledovaného roku	34

Vztah k dítěti:

- prarodiče	17
- jiný příbuzní	5
- cizí	12

C. Žadatelé o náhradní rodinnou péči

Žadatelé o osvojení:

- počet podaných žádostí - nevyřízených k 01. 01. 2009	8
- podaných za sledovaný rok	1
- nevyřízených k 31. 12. 2009	7
- první kontakt s dítětem za sledovaný rok	1
- vztah k dítěti – cizí	1

Žadatelé o pěstounskou péči:

- počet podaných žádostí - nevyřízených k 01. 01. 2009	2
- podaných za sledovaný rok	4
- nevyřízených k 31. 12. 2009	1
- první kontakt s dítětem za sledovaný rok	1
- vztah k dítěti – cizí	1

Žadatelé podle § 45 zákona o rodině:

- počet podaných žádostí - nevyřízených k 01. 01. 2009	0
- podaných za sledovaný rok	2
- nevyřízených k 31. 12. 2009	0
- první kontakt s dítětem za sledovaný rok	2

Zdroj: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2009

Statistické údaje za rok 2010 získané na základě podkladů Městského úřadu ve Vyškově, odboru sociálních věcí a zdravotnictví, oddělení péče o dítě (OSPOD), zjištěné pro potřebu MPSV

Tabulka č. 2 (rok 2010)

I. Umísťování dětí do náhradní rodinné péče a rozhodování o poručenství dětí				
			Počet dětí celkem	z toho do 15 roků
Ve sledovaném roce bylo umístěno na základě rozhodnutí do	péče budoucích osvojitelů (§ 19, odst. písm. 1a) zákona o SPOD)		0	0
	Osvojení		4	4
	výchovy jiných fyzických osob než rodičů (§45, odst. 1 ZR)		3	3
	péče budoucích pěstounů (§ 19, odst. písm. 1b) zákona o SPOD)		1	1
Ve sledovaném roce byl dítěti ustanoven poručník podle § 78 ZR			0	0
Z toho ustanoven poručníkem OSPOD podle § 79 odst. 3 ZR			0	0

Další zjištěné statistické údaje za uvedený rok:

Náhradní rodinná péče

A. Pěstounská péče, osobní péče poručníka, výchova jiné fyzické osoby než rodiče

Pěstounská péče:

- počet dětí k 01. 01. 2010	36
- počet umístěných dětí za sledovaný rok celkem	5
- z toho zdravotně postižených dětí	1
- počet dětí k 31. 12. 2010 celkem	32
- z toho zdravotně postižených dětí	3

- zánik pěstounské péče – zrušená na návrh pěstouna	2
- zánik pěstounské péče z důvodu zletilosti dítěte	4
- zánik pěstounské péče – jinak	1
- spis předán jinému obecnímu úřadu	2

Pěstounská péče na přechodnou dobu 0

Poručenství s osobní péčí poručníka:

- počet dětí k 01. 01. 2010	13
- počet umístěných dětí za sledovaný rok	0
- počet dětí k 31. 12. 2010 celkem	12
- z toho zdravotně postižených dětí	2
- zánik poručenství z důvodu zletilosti dítěte	1

Výchova jiné fyzické osoby než rodiče:

- počet dětí k 01. 01. 2010	10
- počet umístěných dětí za sledovaný rok celkem	4
- z toho zdravotně postižených dětí	1
- počet dětí k 31. 12. 2010 celkem	7
- z toho zdravotně postižených dětí	1
- zánik z důvodu zletilosti dítěte	2
- jinak	5

B. Pěstounské rodiny

Pěstounská péče:

- počet pěstounských rodin k 01. 01. 2010 sledovaného roku	34
- ve sledovaném roce přibylo	3
- ve sledovaném roce ubylo	9
- celkem k 31. 12. 2010 sledovaného roku	28

Vztah k dítěti:

- prarodiče	13
- jiný příbuzní	5
- cizí	10

C. Žadatelé o náhradní rodinnou péči

Žadatelé o osvojení:

- počet podaných žádostí - nevyřízených k 01. 01. 2010	7
- podaných za sledovaný rok	0
- nevyřízených k 31. 12. 2010	6
- první kontakt s dítětem za sledovaný rok	1
- vztah k dítěti – cizí	1

Žadatelé o pěstounskou péči:

- počet podaných žádostí - nevyřízených k 01. 01. 2010	1
- podaných za sledovaný rok	1
- nevyřízených k 31. 12. 2010	2
- první kontakt s dítětem za sledovaný rok	2
- vztah k dítěti – cizí	2

Žadatelé podle § 45 zákona o rodině:

- počet podaných žádostí - nevyřízených k 01. 01. 2010	0
- podaných za sledovaný rok	3
- nevyřízených k 31. 12. 2010	1
- první kontakt s dítětem za sledovaný rok	3
- vztah k dítěti – prarodiče	1
- vztah k dítěti – jiný příbuzní	2

Zdroj: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2010

Z uvedených statistik je zřejmé, že v naší republice je osvojování dětí, adopce, pěstounská péče na velmi dobré úrovni a přináší dětem zlepšení jejich života.

4.2 Kvalitativní průzkum (rozhovory s vybranými respondenty)

Jako cíl průzkumu jsem si zvolila následující úkol:

Prokázat, že i náhradní rodinná péče může plnit všechny své funkce a může i plně nahradit původní rodinu a dítěti poskytnout nový a hodnotný domov.

Použila jsem polostrukturovaný rozhovor, při kterém se získávají odpovědi na předem připravený soubor otázek. Výběr otázek byl náhodný, jejich obsah vyplynul z dané situace. Byly hodně použity doplňující otázky. Podání, formulace otázek a jejich počet se u respondentů různil.

Respondenti byli s tématem rozhovorů seznámeni dopředu a souhlasili s ním. Rovněž byli informováni s případným nahrávání rozhovorů. Pro zajištění anonymity jsem jména respondentů nahradila jinými. Rovněž jsem při přepisování rozhovorů odstranila údaje, které by mohly dotazovaného identifikovat. Všechny rozhovory jsem taktéž přepsala ve vykáčím tvaru, i když si se dvěma ze zúčastněných tykám.

S každým respondentem jsem zamýšlela provést jeden rozhovor, ale ve dvou případech se ukázalo se, že bude potřeba ještě rozhovoru dalšího, ve kterém si ujasním či doplním některé odpovědi. Tento doplňující rozhovor se ukázal jako přínosný rovněž v získání zpětné vazby respondentů. Hlavní rozhovory se všemi zúčastněnými trvaly přibližně jednu až dvě hodiny. Doplňující rozhovory byly podstatně kratší, v průměru kolem třiceti minut.

Rozhovory jsem se souhlasem respondentů v jejich průběhu zaznamenávala do písemných poznámek, které jsem pak následně přepsala do nějakého formátu.

Výběr místa, kde jsem rozhovory uskutečnila, jsem nechala na výběru respondentů a zcela jsem se tomu přizpůsobila. Hovořili jsme tak v místě mého nebo jejich pracoviště a některé jsem navštívila u nich doma. Zde jsem měla možnost a příležitost se potkat a seznámit s jejich dětmi, o kterých se v rozhovorech zmiňují.

Obsah otázek a jejich pořadí jsem si připravila dopředu, i když v průběhu rozhovoru pak vyplynuly další, doplňující otázky, které se u jednotlivých respondentů liší a které mě rovněž inspirovaly ve směřování otázky v rozhovorech dalších.

Otázky byly kladeny v otevřené formě, aby respondent mohl svoji odpověď vyjádřit vlastními slovy, čímž se získá více informací.

Jelikož v průběhu původního rozhovoru vzešly i otázky další, doplňující, využila jsem i rozhovor nepřipraveného. V něm se respondenti mohli více rozpovídat a objasnit jejich situaci. Při rozhovoru je velkou výhodou navázání osobního kontaktu, bezprostřední sledování reakcí dotazovaného a usměrňování dalšího průběhu rozhovoru.

Díky vyprávěným příběhům jsem se pokusila proniknout do konkrétních situací a skrze ně zkusila porozumět těmto lidem.

1. První rozhovor byl veden s paní M., 32 let, která je vdaná a s manželem si vzali do pěstounské péče chlapečka Jakoubka. Manželé mají i své dvě vlastní děti. Rodina bydlí na vesnici.

Pěstounská péče Jakoubka

Proč jste se s manželem rozhodli pro pěstounskou péči?

„Pro pěstounskou péči jsme se rozhodli z důvodu narození druhého dítěte. Měla jsem velmi těžký a problémový porod a to bylo tím spouštěcím impulsem. Vždycky jsme si s manželem přáli mít velkou rodinu a hodně dětí a plánovali si vzít i dítě z ústavu. Víme, že je tam hodně dětí a chtěli jsme tímto způsobem pomoci. A mít dvě děti se nám zdálo být málo. Také pocházím z hodně dětí a jsem zvyklá mít velkou rodinu.“

Zvažovali jste hned pěstounskou péči nebo jste přemýšleli i o osvojení dítěte?

„Od začátku jsme zvažovali pěstounskou péči. Děti k osvojení, právně volných je velmi málo. A taky jsme si říkali, že máme své dvě vlastní děti a rodičovství si splňujeme. A taky pěstouni by z psychologického hlediska měli mít i vlastní dítě nebo děti. Protože nemůžou být rodiče v plné míře a nemohou se k němu chovat úplně tak, jako k vlastnímu. Když jsme navštěvovali

přípravu na pěstounskou péči, byl tam případ, kdy si nemanželský pár bez vlastních dětí vzal do pěstounské péče dítě. Navštěvovali jej pravidelně, zvykali a upnuli se na něj, své vlastní dítě nechtěli. S dítětem následně odjeli na dovolenou, pak jim zavolali, aby přijeli, že si do péče bude brát dítě jeho babička. Z toho důvodu jsou tam pořád obavy, je lepší mít i své vlastní.“

Jak probíhala ve vašem případě příprava před umístěním dítěte do vaší rodiny a celková spolupráce s úřady?

„Přípravy s psychologem probíhaly 3-4 a to vždy po celý den, ty byly pro pěstouny povinné. Na těchto setkáních nám bylo řečeno, co nás čeká, řešila se specifika péče, jak zacházet, když není právně volné dítě. protože v hodně případech jsou biologičtí rodiče v kontaktu, jen se nemohou z nějakého důvodu starat o dítě. V našem případě se matka vůbec neozývá. Také jsme měli dva víkendové pobyty, kde se rozebírala různá témata a řešily úkoly. hodně se na těchto setkáních řeší rómská tematika. Řeší se i co se skrývá za všemi možnými nemocemi. Čím menší dítě, tím větší riziko, není známa anamnéza, neví se, co se může časem u dítěte projevit. Absolvovali jsme 2x psychotest na krajském úřadě, psycholog nás navštívil i u nás doma, zajímal se i o naše vlastní děti. Psychotesty probíhaly spíše na osobnost, jak bychom se zachovali, co bychom udělali a dále jsme pojmenovávali nějaké obrázky, obrazce...Pak jsme byli zařazeni do registru žadatelů o pěstounskou péči. Dříve se mohlo být v registru jak u pěstounů, tak u osvojitelů, teď už jen v jednom. Při podání žádosti nás také navštívila sociální pracovnice, která zjišťovala všechny okolnosti a jaké máme bydlení. Také obecní úřad psal na naši rodinu posudek, v té době jsme absolvovali také nějaké jednodušší psychotesty. Dále jsme museli na zdravotní prohlídky.“

Objevily se v průběhu nějaké překážky?

„Celý proces se brzdil hlavně tím, že nebylo možné vyhledat biologickou matku k vyřízení potřebných papírů. Z důvodu nezájmu by byla pěstounská péče soudem schválena i proti nesouhlasu matky. Původní matka od Jakoubka má dalších 6 dětí, všechny jsou umístěny v jiných rodinách. S manželem se rozhodujeme vzít si do péče další malé dítě, nejlépe sourozence od Jakoubka, pokud bychom zjistili, že jeho matka porodila další dítě a odložila jej opět, určitě bychom se o to zajímali.“

Měli jste určité požadavky, jaké dítě, v jakém věku?

„Pohlaví jsme neřešili, jen jsme chtěli spíše mladší dítě, než byla v té době naše tříletá dcera. Na dítě s určitým zdravotním postižením jsme si netroufali a také jsme nechtěli dítě s alergií. Na školeních na přípravě nám radili jaké a jak si dítě vybírat. Bylo to ten poslední víkend, kde jsme na závěr psali a s psychologem si ujasňovali požadavky, o jaké dítě máme zájem. Už si ale přesně nepamatuji, co jsme uváděli. Naše děti však nechtěly romské dítě, což jsme tedy raději nezvažovali, nebylo by tady z toho důvodu šťastné.“

Jak probíhala první návštěva u Jakoubka a jaké jste měli první dojmy a pocity?

„Když nám zavolali, že pro nás mají možného chlapečka do pěstounské péče, ani chvíli jsme neváhali a hned za ním jeli. Celkem jsme ho v ústavu navštívili cca 6x, už si nepamatuji v jakých časových odstupech to bylo (asi během 14 dní). Na první dojem byly pocity hned jasné, Jakoubek skočil manželovi hned kolem krku a nechtěl se pustit, až jsme z toho sami byli zaskočení. V ústavu pracovaly spíše jen samé ženy. Z toho jsme usoudili, že mu chyběla taková ta mužská a otcovská opora, odejmutí. Na návštěvu jsme si brali vždy sebou naše děti, aby s námi Jakoubek v pohodě šel, měl a má rád hodně společnost dětí. A pokud byl od nich odtržen, nechtěl s námi nikam jít a nespolupracoval. V ústavu jsme se ptali pracovníků na všechny předem připravené otázky, která nám radili na přípravě. Nedostali jsme však správné informace, ani nám nebylo řečeno, že má Jakoubek v papírech uvedeno postižení – lehkou mentální retardaci. To jsme zjistili, až jsme vyřizovali papíry k soudu. Jakoubek také neuměl všechno to, co v ústavu uváděli. V tomto směru jsme s ústavem nebyli spokojeni a působilo na nás, že se tam dětem tolik nevěnovali.“

„Jinak byla spolupráce s ostatními, hlavně jinými rodinami, moc fajn a úžasná. Byli jsme všichni dobrá partie – kamarádi, co řeší stejné problémy.“

Jak probíhaly první dny Jakoubka ve vaší nové rodině a jak na něj reagovaly vaše děti?

„První dny byly bezproblémové, Jakoubek se adaptoval hned. Zde bylo plus, že v rodině jsou jiné děti, byl zvyklý na děti, a jak už jsem říkala, má je hodně rád, což bylo pro nás snazší. Byl zanedbaný, což bylo způsobeno v raném věku hlavně jeho matkou, byl malý a neuvědomoval si změnu. První noci byly však obtížnější, v noci vůbec nechtěl spávat a projevovaly se u něj zvláštní stavy. Sourozenci také reagovali dobře, Jakoubka poznali už při návštěvách v ústavu.“

Sami říkali, že by chtěli ještě dalšího sourozence, nejlépe další holčičku. I když má Jakoubek opožděný vývoj a je na úrovni o rok mladšího dítěte a dlouho trvalo, než se naučil běžným věcem, než začal mluvit a péče o něj je náročnější, jiné dítě si u nás nedokážeme představit....je to náš miláček a celá naše rodina ho miluje a hodně nás ve všem podporuje. Jakoubek vše pomalu dohání a dělám nám jen radost.“

Setkáváte se dále s nějakými jinými pěstouny a předáváte si informace a zkušenosti?

„Pravidelně jezdíme na sdružení pěstounských rodin. To jsou různé pobyty víkendové nebo lázně a jiné výlety. Vše je dobrovolné, rádi se scházíme. Měli jsme i společně víkendové besedy a setkání s rakouskými pěstouny. Bylo to pro nás velmi přínosné, získali jsme různé poznatky. Po formální stránce je to u nich stejné, ale určité rozdíly tam jsou a to i ve výši finanční odměny pěstouna a v podmínkách k získání pěstounských dávek a vozidla pro pěstouny. Již je u nich zavedena profesionální pěstounská péče a normální.“

2. Druhý rozhovor byl veden s paní L., 45 let. Paní L. se stala v poměrně mladém věku vdovou. Předtím si s manželem adoptovala 2 děti. V současné době žije s přítelem, se kterým vychovává své dvě adoptované děti. Rodina také bydlí na vesnici.

Osvojení chlapečka Mirečka a holčičky Vendulky

Co bylo důvodem k rozhodnutí si již v tak mladém věku osvojit dítě?

„Hlavní důvod bylo to, že jsem opakovaně potratila. Z toho důvodu jsme se rozhodovali hned pro osvojení malého dítěte. Byla jsem velmi mladá, bylo mi dvacet let. Po informaci od psychologa, kdy nám bylo sděleno, že čekací doba na dítě do jednoho roku je asi 8 let, jsme se rozhodli zapsat do registru na pěstounskou péči. Po půl roce jsme byli kontaktováni sborem pro náhradní pěstounskou péči, že pro nás mají 6-měsíčního chlapečka. Pěstounská péče byla s účastí rodičů.“

Měli jste na začátku určité požadavky, jaké dítě, pohlaví atd.?

„Žádné konkrétní požadavky na to, jaké dítě chceme, jsme neměli, pohlaví atd. Jen jsme chtěli malé dítě, mladší věk, nebo sourozence (dvojčata), což se nepodařilo. Hned jsem věděla, že budu chtít mít 2 děti.“

Jak probíhala ve vašem případě příprava před umístěním dítěte do vaší rodiny a celková spolupráce s úřady?

„Proces byl zbytečně zdlouhavý, na psychotesty jsme čekali půl roku, což se hlavně jevílo zdlouhavé, pořád jsem úřady sama uháněla. Nejdříve jsme absolvovali písemné testy, pak pohovor s psychologem a pak skupinový pohovor.“

Absolvovali jste i nějaké víkendové přípravné pobyty?

„V té době žádné víkendové pobyty nebyly, jen denní.“

„Protože jsme si za krátkou dobu osvojovali další dítě, jevílo se mi zbytečné, procházet těmito všemi testy znovu a vše absolvovat dokola. Jestli se jednalo o zrušitelné nebo nezrušitelné osvojení. Osobnost člověka se přece až tak nezmění za tak krátkou dobu.“

„Nejvíce mne zklamala spolupráce s pracovníci odboru péče o dítě. Jevílo se mi, že jsou odtrhnuty od reality, nebyla zde z jejich strany žádná empatie jak u dětí tak osvojitelů, malá znalost problému, malý zájem pomoci, poradit. V ústavu sociální pracovníce byla pravý opak. Šlo ji vždy o konkrétní dítě, poradila, povzbudila, pomohla, znala realitu, problém, postup.“

„Když jsme si přebírali do pěstounské péče syna M., hned jsem si podala žádost o druhé dítě, kde jsem uvedla, že přijmu i dítě jiného etnika. Tady jsem se opět ze strany pracovníků odboru péče o dítě setkala s nevolí, spíše mne od toho zrazovaly. Celkově mé okolí mě od toho zrazovalo a dodnes mi to dává najevo. Nevím, jestli to bylo a je tím, že jsem blondýna, a tím je ten rozdíl více znatelný. Nicméně, když měl syn M. 3 roky, což bylo asi jeden a půl roku od jeho převzetí, přijali jsme do péče 2-měsíční děvčátko. Zde dala matka ještě před narozením souhlas k osvojení, otec byl neznámý. Matka se i potom nikdy neozvala.“

Při pěstounské péči u syna jeho rodiče nebo matka jevíli zájem a byli jste v kontaktu?

„V případě syna, který byl ze začátku v pěstounské péči, také matka nejevíla zájem o dítě. Za pomoci okresního soudu byl chlapec v 5 letech nezrušitelně osvojen. V tomhle mi hodně pomohla soudní pracovníce. Pracovníce úřadu v této věci nechtěly něco podniknout a bylo mi tvrzeno, že to nelze.“

„K tomu bych také chtěla říct, že bych se v dnešní době obávala pěstounské péče s účastí rodičů. Dříve byla hájena zájmy dítěte, teď spíše biologických rodičů. Pěstounskou péči bych

nezvládala i z důvodu citových problémů, hned si vytvořím hluboký vztah k dítěti, a také bych nedokázala za to pobírat nějakou finanční odměnu.“

Zajímala jste se někdy o bývalou rodinu dětí, chtěla jste znát některé skutečnosti a údaje o nich?

„Nikdy jsem se nezajímala o bývalou rodinu dětí, kdo byli rodiče a jejich vzdělání atd. Jen o genetickou zátěž do budoucna. Jinak mi to bylo jedno. Bylo mi jasné, že se jednalo spíše o rodinu, kde to nefungovalo, a nechtěla jsem mít zkreslený dojem, a aby mě něco někam směřovalo a ovlivňovalo.“

Zvládala by jste přijmout a pečovat i o dítě s nějakým zdravotním postižením?

„Podle toho o jaké by se jednalo postižení a pokud by tam byla dobrá prognóza. Jinak asi ne z důvodu velké psychické zátěže. Vzhledem k tomu, že jsem brala osvojení jako náhradu za své vlastní děti, které jsem nemohla mít, neviděla bych v tom žádnou budoucnost. Bylo by to velké břemeno a tak silná bohužel nejsem.“

„Děti byly malinko opožděné ve vývoji. Obě jsem si brala v raném věku z kojeneckého ústavu. Musela jsem u nich ze začátku vynaložit více intenzivnější péče. Vše se bezproblémově u dětí dohnalo.“

Jak reagovalo blízké okolí a rodina na vaše rozhodnutí osvojit si s manželem děti?

„Co se týkalo reakce okolí, byla jsem naprosto vyrovnaná. Rodina nás hodně podporovala a nebyly žádné překážky. Jelikož pocházím z vesnice, někdo to přijal lépe, někdo hůře. Takový ten punc osvojeného dítěte si však mé děti nesou až do dospělosti. Projevuje se to i tím, že mají méně kamarádů. Na vesnici se vždy na vše jiné, neobvyklé, pohlíží špatně. Ve městě je přece jen větší anonymita. Jsem hrdá na to, že děti jsou dobře vychované, ale asi se za to pořád stydí. Nejvíce jsem se obávala, jak budou reagovat v pubertě. Ale s věkem projevují více emoce a porovnávají s vlastními rodiči a dávají více najevo, že si mě váží. Považují si i toho, že mohly dopadnout i jinak. Reakcí jsem se dočkala spíše pozitivních.“

„Odlišné etnikum u dcery bylo problémovější. Provázelo ji to celou dobu ve škole, hůře se i seznamovala a to přetrvává i dodnes, kdy je již dospělá. Dceru to však ke své komunitě nikdy netáhlo. Určité věci nevěděla a ani si nedomýšlela.“

„V posledních letech mě spíše trápí reakce a pohled na mne od rodiny mého přítele, který se mnou žije a vychovává mé adoptované děti. Jeho rodina mnou pohrdá, že nemám své vlastní děti, ale adoptované a nedokázala jsem splnit tak roli matky. Ale na to má každý jiný názor. Tady však pochopení rodiny nemám. Ale jsou samozřejmě lidé a těch je naštěstí většina, kteří mi dávají najevo zase svůj obdiv. Chce to čas, věk a hlavně nadhled. I po všech těch zkušenostech bych do toho šla znovu a naplno a v žádném případě toho nelituji. Děti mi dělají jen radost, dcera úspěšně vystudovala střední školu a nyní pracuje jako vychovatelka v ústavu u postižených dětí a syn úspěšně studuje vysokou školu. Co více si přát.“

Kdy a jak jste dětem sdělila, že jsou osvojené?

„Ve třech letech jsem to oběma sdělila formou pohádky na radu psychologa. Syn se nikdy již na to neptal, původní rodiče ho nezajímali, spíše reagoval podrážděně. Dcera se ptala, vždy jsem odpověděla přiměřeně k věku. O biologické matce jsem nikdy nemluvila špatně. Vysvětlovala jsem vždy rozumně, proč je matka odložila, a podotkla jsem, že díky tomu jsem právě já mohla prožít to krásné a získala je do péče za své.“

Setkáváte se dále s nějakými jinými pěstouny nebo osvojiteli a předáváte si informace a zkušenosti?

„Dodnes se na mě obracejí další rodiny, kteří si chtějí osvojit dítě. Navzájem si radí a pomáhají naplnit své štěstí. I když u osvojení se jedná spíše o téma anonymní. Kojenecký ústav mi také umožnil setkat se s náhradními rodiči, kteří si osvojili bratra V. Ti také chtěli zůstat v anonymitě, a proto nejevili zájem o další kontakty, což mi přišlo škoda, já jsem zájem měla. V. se s bratrem nikdy nesečkala. Bylo mi tehdy nabídnuto osvojení tohoto dítěte. To jsem bohužel musela odmítnout, již to v mé situaci nebylo reálné, a to hlavně z finančních důvodů. Manžel mi zemřel a já zůstala na všechno sama. Jinak bych chtěla a plánovala mít i více dětí.“

3. Třetí rozhovor byl veden s paní P., 41 let. Paní P. je svobodná a sama si vzala do pěstounské péče holčičku Jarmilku. S holčičkou žije sama ve městě.

Pěstounská péče holčičky Jarmilky

Jaký důvod Vás vedl k rozhodnutí požádat si o pěstounskou péči?

„Bylo mi třicet let, když jsem začala uvažovat o tom vzít si dítě do pěstounské péče. Již několik let jsem se snažila otěhotnět, což se mi stále nedařilo. V té době mi bylo sděleno od lékařů, že mít své děti nebudu moci. O pěstounskou péči jsem si žádala sama, svobodná a bez partnera.“

Jak probíhalo celé řízení ve Vašem případě, bylo překážkou to, že si žádáte o dítě sama bez partnera?

„Vše jsem absolvovala stejně jako úplné páry. Stejně psychotesty, přípravy a různá sezení, semináře. Psychologem mi bylo sděleno, že adopci spíše doporučují a upřednostňují do úplných rodin. U pěstounské péče nevadilo, že jsem byla sama a také se předpokládalo, že pěstounská péče bude v mém případě rychleji vyřízena. Ale musím přiznat, že i tak bylo řízení velmi zdlouhavé a já nakonec na dítě čekala cca 3 roky od podání žádosti. První rok jsem absolvovala všechny psychotesty a sezení, také návštěvy v ústavech. Následně jsem čekala další dva roky, než mi oznámili, že mají pro mě vhodné dítě. Jednalo se o dvouletou holčičku. Jinak nemůžu říct, že bych měla při vyřizování s úřady nebo ústavem nějaké problémy. Vše potřebné jsem se dozvěděla, chovali se v pohodě a fajn. Jen mne možná trošku překvapilo to, že jsem musela před převzetím Jarmilky, kterou jsem si brala z kojeneckého ústavu z Prahy, ještě absolvovat další pohovor a návštěvu na úřadě v Praze. Domov mi oznámil, že mě chtějí také vidět a na pár věcí se mne ještě zeptat. Pak teprve mi bylo vydáno rozhodnutí. Ještě si také vzpomínám, že mě hodně zamrzela reakce sociálních pracovníků v ústavu, když jsem si přebírala malou. Bylo mi řečeno, tak jen do osmnácti a hotovo. Myslely si, že si malou beru jen pro získání pěstounských dávek, což mě zamrzelo. Hlavně nepochopení pro to, že ji chci přijmout za vlastní.“

Měla jste určité požadavky na to, jaké dítě si chcete vzít do péče?

„Ze začátku jsem neměla žádné požadavky. Uvedla jsem, že přijmu i dítě jiného etnika. Tenkrát se mi naskytla možnost, vzít si malou holčičku z Litevska, která trpěla lehčím pohybovým postižením, což jsem i tak zvažovala. Ale nakonec byla vzata do adopce v jiné zemi. I když jsem uvedla, že přijmu dítě i jiného etnika, nechtěla jsem však romské dítě. V té

době jsem pracovala na úřadě, na oddělení, kde mými klienty byli hlavně Romové, a měla jsem obavy, aby mne pak nebrali jinak. Také mi bylo doporučeno vzít si raději holčičku vzhledem k tomu, že jsem byla sama, aby měla ženský příklad a u chlapce by nebyl. Těžší zdravotní postižení u dítěte bych asi nezvládala. A to hlavně z důvodu zaměstnání a finanční stránce, jsem limitovaná tím, že jsem sama.“

Jak probíhala první návštěva u Jarmilky, jaké byly Vaše první pocity a dojmy?

„Na návštěvě v ústavu jsem za ní byla jen jednou. Jela jsem se na ni podívat, hned mi padla do oka a věděla jsem, že ji chci. Byla jsem za ní jen jednou proto, že jsem v té době onemocněla a byla ve stavu neschopnosti. Po ukončení neschopenky jsem si pro ni hned jela. U malých dětí časté návštěvy nejsou až tak nutné, nevyžadovaly se. Na tu první návštěvu jsem si tehdy brala sebou plyšovou hračku – žirafku, prostřednictvím které jsem s J. navazovala kontakt. Po chvíli se mnou začala v pohodě komunikovat. V ten den jsem s ní strávila celé odpoledne. Hrály jsem si spolu v herně, na zahradě, pak jsem ji nakrmila a uložila. I když mi bylo sestřičkami z ústavu sděleno, že je J. velmi bojácná, v našem případě to problém nebyl, nebála se a mluvila se mnou. Navázaly jsme spolu kontakt hned. Asi po čtrnácti dnech jsem ji už měla u sebe doma. Pak už jsem jen čekala na rozhodnutí soudu. Byla u mne nejdříve v předadopční péči.“

Jste v kontaktu s rodiči Jarmilky a jeví zájem o setkání s ní?

„S matkou J. jsem se poprvé setkala až u soudu, také s její babičkou. Otce J. matka neuvádí v rodném listě. Jinak jsme v kontaktu a nemáme s tím žádné problémy. Babička J. telefonuje každý měsíc a zajímá se. S matkou se setkáváme jednou do roka na nějakém neutrálním místě. Na schůzce je vždy i babička a také bratr Jarmilky. Matka J. je nemocná, má psychické problémy, J. ji byla odebrána hned po porodu. Není schopna se postarat sama o sebe, bratr J. je v péči babičky. Je také domluveno, že když matka J. zavolá, představuje se jako její teta. Vždy spolu mluví malou chvíli. Babička jeví větší zájem, volá častěji, přiveze různé dárky k narozeninám. Jinak se chovají pěkně, jsou rády, že není J. v ústavu, s babičkou řeším i výchovné problémy u J. Nepletou se mi do ničeho, dávají mi klid. K adopci souhlas dát nechtějí, aby neztratily kontakt s J.“

Mluvíte s dcerou o tom, že jste si ji vzala z domova?

„Od malinka ji seznamuji s tím, že je z domova. Informace přidávám postupně s věkem. Vyprávěla jsem ji to formou pohádky. Že jsem si ji vzala z takového domečku s dětmi. Tam se

dostala, protože byla její maminka nemocná. Na přípravách a sezeních nám bylo řečeno, že nikdy nesmíme říkat, že děti rodiče nechtěli, ale to, že se o ně nemohli z nějakého důvodu starat. Odpovím ji na vše, na co se zeptá. Nechci ji lhát a zamezit jakémukoliv setkání s rodinou. Časem by se sama o to zajímala a hledala by dál. Teď má 11 let a již projevila zájem navštívit domov, odkud jsem si ji vzala. Hlavní důvod k tomu bylo asi to, že se ji děti ve škole neustále posmívají, stydí se za to. Vzala jsem ji tam, aby se s tím seznámila a zjistila, že to není nic špatného a mohla odrážet posměchy okolí. Bylo vidět, že ji ta návštěva pomohla a uspokojilo ji to. Někdy mám pocit, že na ni takhle pohlíží i dospělí, hlavně učitelé, pokud se u ní projeví nějaký výchovný problém. Nahlíží se na ni, že je z domova a zbytečně se vše rozmazává.“

Jak probíhaly první dny Jarmilky u Vás doma, než si zvykla a adaptovala se?

„První dny pro ni znamenaly velkou změnu. Byla zvyklá na jiný průběh dne z domova. Na některé běžné věci, které neznala, reagovala pláčem, nedala se uklidnit. Vše, co bylo pro ni nové, byl velký problém. První večer se nechtěla koupat ve vaně, jít spát do postele, celou noc proplakala, nebyla k uklidnění. Trvalo asi čtrnáct dní, než si zvykla. Špatně reagovala i na jiné prostředí, bála se toho, s čím se nesetkala. Např. v obchodě se nechtěla posadit na košík, jít do kabinky, když jsem si něco zkoušela. Musela ji neustále uklidňovat a vše vysvětlovat. Zvláštní bylo to, že vždycky, když jsem si já vyzula někde boty, začala vyvádět, bála se, že ji někde nechám a odejdu. Ve svých dvou letech, když jsem si ji brala, uměla jen 5 slov. Učila jsem ji mluvit a získat slovní zásobu. Bylo znát, že z domova má naučené určité reflexy – např. uklízet, smrkat...Měla štěstí, že si ji v domově oblíbila sestřička, která ji i objala a pochovala. Měla tendence si všechno vybojovat, měla naučené z domova, co si neurvala, to neměla. Projevuje se u ní pořád raná deprivace, hlad po lásce, je pořád nenasytaná pohlazení. Z toho mám pocit a můj názor je takový, že čím dříve se dítě dostane do rodiny tím lépe. Myslím si, že děti trpí v ústavech a dva roky tam strávené se projeví. Nejlépe by bylo dát děti odložené do baby-boxu okamžitě do rodiny. Myslím si, že v budoucnu, až bude J. dospělá bude mít i problém ve vztahu s partnerem. Bude si neustále vyžadovat pozornost a bude chtít dokazovat neustále lásku, což žádný dlouho nevydrží. Také je hodně sebestředná, vše si bere a vztahuje na sebe, stačí malá poznámka. Taky mě mrzí, že J. nemá žádné fotky, když byla miminko. Ptala jsem se i její babičky a taky žádné nemá. Na J. je vidět, že ji to hlodá a mrzí.“

Jak reagovalo blízké okolí a Vaše rodina na to, že jste si sama vzala do péče holčičku?

„To bylo zajímavé. Rodině jsem to vůbec neřekla, ani dříve, že o tom uvažuji. Ani když jsem si pro ni jela. Své mamce jsem to hlavně neřekla z toho důvodu, protože jsem věděla, že by nesouhlasila. Pak jsem to oznámila jako hotovou věc. První reakce byly, že jsem se úplně zbláznila. Ale J. si velice rychle všichni oblíbili a nedělají žádné rozdíly. Určitě bych do toho šla znovu, i když mám s J. výchovné problémy a je velmi svérázná a divoká, v žádném případě bych neměnila. Vím, že by potřebovala sourozence, ale vzhledem k mé situaci to není možné. Také vnímám, že jí chybí mužská část v domácnosti, na otce se neustále ptá.“

Setkáváte se nadále s druhými pěstouny nebo pěstounskými rodinami a předáváte si navzájem své zkušenosti?

„Jsem hlavně v kontaktu se svojí kamarádkou, se kterou jsem se seznámila na prvotních sezeních a přípravném víkendovém pobytu tady u nás kousek v Ruprechtově. Pak se také vidám s manželským párem, který má momentálně v péči malého chlapečka. Vždy mi pomůže rozebrat naše společné problémy, hlavně co se týká výchovných problémů. Uklidní mě vždy, že v tom nejsem sama.“

4. Čtvrtý rozhovor byl veden s paní B., 33 let, která je vdaná. S manželem mají tři vlastní děti a další tři děti v pěstounské péči. Rodina se nedávno přistěhovala z města na vesnici.

Pěstounská péče tří sourozenců (Danuška, Petřík a Pavlík)

Proč jste se s manželem rozhodli pro pěstounskou péči dalších dětí do vaší rodiny?

„Mé první těhotenství bylo problémové, které nakonec skončilo potratem. To vedlo k tomu, že jsme začali s manželem uvažovat o tom, vzít si dítě z domova. K dětem jsme měli vždy oba blízko. Byla jsem ještě mladá a moje gynekoložka mi sama říkala, ať ještě nic nevzdávám a vydržím a zkusíme to znovu, že mít vlastní děti ještě mít můžu. Zázrak se stal a asi za rok a půl se nám narodila holčička M. a za další rok druhá holčička K. Po nějaké době, když byly holčičky ve školce, jsme si začali opět s manželem pohrávat s myšlenkou vzít si do péče další dítě. V té době jsme pomáhali své kamarádce, která byla vážně nemocná, hlídat její děti. Líbilo se nám to, že máme plný dům dětí a to nás navnadilo. Jednou večer jsme si sedli a vzpomínali na to, jak jsme o tom kdysi uvažovali, a bylo rozhodnuto. Přečetli jsme si pár

potřebných knížek a pak hned podali žádost o pěstounskou péči. Věděli jsme, že do adopce je volných málo dětí.“

Jak dlouho jste čekali na vhodné dítě a jak probíhalo celkové řízení a příprava?

„Celkové vyřízení včetně přípravy bylo zdlouhavé. Celkově se protahovalo, než k nám přišla na návštěvu sociální pracovnice z úřadu, než jsme byli pozváni na krajský úřad, než proběhla nějaká školení apod. Připadalo nám, že si všichni dávají hodně na čas. Je fakt, že jsem se do toho nakonec začala sama angažovat a neustále uháněla úředníky. Uběhlo asi jeden a půl roku, než se vše vyřídilo. Je fakt, že po přípravě jsme se již asi za dva měsíce jeli podívat na kluky. Nejvíce nám pomohla výborná psycholožka a sociální pracovnice na krajském úřadě, byla to opravdu osoba na svém místě, s tou jsme byli velmi spokojeni. Dodnes jsme v kontaktu a obracíme se na ni.“

Měli jste určité požadavky, jaké dítě chcete nebo nechcete vzít do péče?

„Až tak konkrétní požadavky jsme neměli. Chtěli jsme do péče i romské dítě, i dítě do zvláštní školy bychom si vzali. Nakonec se i ukázalo, že oba kluci v péči výchovné a vzdělávací problémy mají. Na zdravotní postižení jsme si v té době netroufali. Měli jsme obavy, že bychom to nezvládali. Až na místě v domově nám bylo sděleno, že pro nás mají sourozence, dva chlapce. Tam jsme také zjistili, že je možné si vzít jejich další dva bratry z kojeneckého ústavu, ale ti šli nakonec do adopce. Osvojení, adopci jsme řešit nechtěli. Když jsme si oba chlapce brali, bylo jim v té době jednomu dva a půl roku a druhému tři a půl roku.“

Jaké jste měli první pocity a dojmy z první návštěvy u chlapců v domově, jak probíhaly první dny u vás doma a jak na ně reagovaly vaše děti?

„Když jsme poprvé viděli chlapce v domově, překvapila nás reakce jednoho z nich. Jeden z chlapců manželovi skočil hned kolem krku, bylo vidět, že je mu vzácný muž. Druhý za námi vůbec nechtěl jít. Celou návštěvu proplakal, byl problémový už od začátku. Po nějaké době se přizpůsobil, hodně se změnil a musíme říct, že je z něj velmi hodný a citlivý kluk. Na návštěvě v domově jsme za nimi byli asi třikrát, ale hned po prvním setkání jsme věděli, že chlapce chceme oba. Do ústavu byl jeden chlapec dán ve dvou letech a druhý v jednom roku. Hlavní důvod byla zanedbaná péče a také se prokázalo týrání. Když přišli chlapci k nám domů, byly naše holky ještě malé a to byl docela problém. Adaptace byla složitá, holky tuto situaci nechápaly, těžko to nesly. Jeden chlapeček míval časté záchvaty vzteku, pro holky to byl obrovský náraz a změna. Cítily se odstrčené. Citovou deprivaci u kluků nechápaly. S jedním

chlapcem jsou bohužel problémy doted', je agresivní, provokatérský, navštěvujeme s ním i psychologa. Pořád se u něj projevují deprivacní problémy.“

Kdy jste se rozhodli pro další dítě do pěstounské péče a kde nastal ten zlom, že jste se nakonec rozhodli si vzít do péče i těžce postižené dítě, na které jste si původně netroufali?

„Po třech letech od doby, kdy jsme si brali kluky, se nám narodilo další naše dítě, chlapeček M. Každé dítě mělo k sobě věkově někoho blízko. M. se nám jevil sám, rozmazlený, chtěli jsme pro něj taky někoho, nějakého parťáka a taky jsme chtěli pořád další děti. Opět jsme si podali žádost o pěstounskou péči. Po nějaké době se nám ozvala sociální pracovnice z krajského úřadu, o které jsem se již zmiňovala a sdělila nám, že mají do péče sestřičku našich kluků. Také nám ale řekla, že má těžké zdravotní postižení (holčička trpí těžkým fyzickým i mentálním postižením, prodělala dětskou mozkovou obrnu – potřebuje úplnou a náročnou péči), a že bude v jejím případě těžké se dostat do rodiny. Začali jsme za D. jezdit na návštěvy a hned jsme se do ní zamilovali a také jsme sestřičku kluků v ústavě v žádném případě nechtěli nechat. Nejprve jsme si ji vzali na zkoušku domů, zda budeme zvládat tak náročnou péči, ale i tak jsme se rozhodli si ji hned vzít. D. jsme si brali z jiného kojeneckého ústavu než kluky a tady musím podotknout, že nás velmi překvapilo jiné chování a přístup sestřiček k dětem, velmi špatné. V určitých případech jsme nebyli vůbec spokojeni. Rádi na to nevzpomínáme. D. zde byla od narození, matka ji porodila doma. Adaptace D. u nás doma byla již lepší, tady nebyl takový problém jako u kluků.“

Jste v kontaktu s rodiči dětí, jeví zájem o děti a jaké máte vztahy?

„Jsme v kontaktu, snažíme se s nimi vycházet v dobrém. Je fakt, že se ozývají a jsou v kontaktu, jak se jim to hodí. Jejich matka má již takhle 6 dětí umístěných v ústavech. Je to mladá holka, rodila hlavně z finančních důvodů a výhod, sama se s tím netajila. Otec dětí je romského původu. Stává se, že se ozvou např. až po pěti letech. Návštěvy u nich probíhají pod dozorem. Někdy jen zavolají a zeptají se, jak to jde dětem ve škole. Ted' se již opět od podzimu neozvali. U předpěstounské péče u chlapců se na soud ani nedostavili, u D. na soudě byli, tady souhlasili se vším. I když se snažíme vycházet po dobrém, někdy je potřeba se obrátit na úřady o pomoc. To se nám stalo např. při vyřizování papírů a získání jejich podpisů ohledně operace jednoho z chlapců. V tomto případě nám opět velmi pomohla sociální pracovnice z krajského úřadu. Oba rodiče spíše jeví zájem o kluky, o D. nejeví.“

Mluvíte s dětmi o tom, jak jste si je brali z domova a o jejich původních rodičích?

„Od malinka jsme s tím kluky seznamovali. Vyprávěli jsme jim to formou pohádky, jak jsme si je vzali a odkud. Tohle povídání měly nakonec rády všechny naše děti, dodnes to u nás takhle funguje. Problém byl spíše v tom, jak se začali zajímat o své vlastní rodiče, byli zmateni. Naplno k tomu došlo, když jsme čekali M., chlapci měli v té době plno otázek. Také nedokázali přijmout to, že D. je jejich sestra. Trvalo dlouho, než to pochopili. Při každém setkání se svými rodiči za nimi nechtěli jít. S manželem se jim snažíme pořád vysvětlovat, ať v tom hledají i výhody, že takhle mají dvě maminky, dva tatínky, dvě babičky. A že to jiné děti nemají. Chtěli i změnit své jméno, chtěli naše příjmení, ale to jsme jim zvládli vysvětlit, že by to bylo škoda. Ale i tak je zvláštní, jak jeden z chlapců je povahově velmi podobný manželovi.“

Zmínila jste se o tom, že jste měli nějakou dobu v péči i již starší děvče, to se přihodilo jak a kdy?

„To bylo v době, když se nám narodil M. a již jsme měli nějakou dobu v péči chlapce. Poznali jsme se s ní na táboře, když jsme tam byli s dětmi. Sama se na nás obrátila a kontaktovala nás. Zjistil, že jsme pěstouni a chtěla k nám do rodiny, vyzkoušet si to. V té době jí bylo 15 let, asi po roce a půl nás opustila, chtěla sama odejít. Nechtěla u nás dále zůstat a v tom jsme ji nemohli bránit. Nevládala disciplínu a hlavně školní řád a povinnosti. Nechtěla se učit, nevládala kontrolu nad tím. Neustále se kvůli tomu vztekala. Potom se na učilišti chytla nějaké party, která ji hodně ovlivnila. Pak chtěla nazpět do dětského domova, že ji tam nikdo nehlídal tak, jako u nás doma. Asi po půl roce se ozvala po telefonu, že by chtěla nazpět, ale to jsme již s manželem odmítli. Teď je jí dvacet let, nevíme o ni nic, nejsme v žádném kontaktu. Pro nás to byla velká zkušenost. S manželem jsme zvažovali, že až nám odrostou naše děti, chtěli bychom se zajímat právě o tyhle starší děti. Ti to potřebují více, o mladší děti je větší zájem, než o tyhle starší. S manželem potřebujeme mít pořád velkou rodinu a neumíme si představit, že někdy zůstaneme sami bez dětí.“

Jak reagovalo blízké okolí a hlavně rodina na vaše rozhodnutí mít s manželem i děti v pěstounské péči, a hlavně na D. a její těžké zdravotní postižení?

„Okolí neřešíme. Mrzí nás, že nás pořád hlavně podezřívají z toho, že si děti bereme jen z důvodu pobírání pěstounských dávek. Manžel má velmi dobře finančně zajištěnou práci, v tomhle směru problémy nemáme a vše zvládáme. Naši známí byli spíše překvapeni

z rozhodnutí vzít si D., to okolí hůře tráví. Ale setkáváme se s reakcemi i pozitivními. Větší problém byl ze strany rodiny. Prvotní bylo, že jsme se úplně zbláznili. Obě babičky bydlí daleko, spíše se nestýkáme. Ze začátku rodina nechtěla ani, abychom je s dětmi navštívili, převažovaly zde z jejich strany různé předsudky. Postupem času se zlepšilo. D. ze začátku vůbec nepřijali, nechtěl ji nikdo ani pochovat. Někdy si s manželem říkáme, že je to pro nás hodně těžký. Pokud bych vše brala zpětně, tak nevím, jestli bych se znovu rozhodla pro jednoho z chlapců. Jeden z chlapců nám dává hodně zabrat, více jako holčička D. Ale jinak je strašně šikovný, teď tancuje latinsko-americké tance. A vždycky, když ho při tom vidím, tak jsem na něj pyšná a jsem ráda, že ho máme. Také nás těší, že oba chlapci docela úspěšně zvládají běžnou základní školu“

Setkáváte se s dalšími pěstounskými rodinami a předáváte si různé zkušenosti?

„Pořád jezdíme na různé akce s jinými pěstounskými rodinami. Řešíme stejné problémy, předáváme si zkušenosti a postřehy. Hlavně rady ohledně jednoho z chlapců, který je nezvladatelný. Velmi ráda mívám tyhle setkání a vždycky se na ně moc těším.“

4.3 Dílčí závěr

Závěrem se chci zmínit hlavně k provedeným rozhovorům v předcházející kapitole. Zde můžeme vidět, že důvody žádostí o osvojení a pěstounskou péči se liší. Hlavním motivem je vždy hlavně touha mít dítě, pečovat o něj, dát mu domov a mít tak úplnou rodinu, ale také to někomu pomoci.

O osvojení žádají ve většině případů bezdětní manželé. Ti mají zájem o dlouhodobou péči o dítě hlavně nízkého věku, jehož rodiče o dítě nemají zájem již od jeho narození.

U pěstounské péče to bývá většinou jiná motivace pro přijetí dítěte do rodiny. V některých případech jsou to většinou pěstouni, kteří už mají vlastní děti a motivem u nich je touha mít více dětí nebo chtějí nabídnout domov opuštěnému dítěti. Samozřejmě se zde objevují i případy, kdy se rozhodnou pro pěstounskou péči z jiných důvodů, např. větší šance na získání dítěte do péče, rychlejší vyřízení jejich žádosti, žadatelka jako samoživitelka. Tohle vše můžeme zaznamenat z příběhů výše uvedených.

V každém případě to znamená vzít na svá bedra odpovědnost za rodiče, kteří své dítě nechtěli nebo se o něj nemůžou z nějakého důvodu starat.

V uvedených příbězích je velmi zajímavé to, jak se liší osudy těchto rodin, jejich odvaha, zkušenosti a názory na určité situace, které jsou jak shodné, tak i odlišné.

Z výše uvedených příběhů mi také vyplývá, že umístění dítěte do ústavu by nemělo být dlouhodobé. Ze zkušeností a postřehů od náhradních rodičů, je dlouhodobý pobyt dítěte v ústavu zásahem do jeho života a má vliv na jeho další život. Toto prostředí pro něj není vhodné, nedostává se mu zde tolik potřebné péče, tak jako v rodinném prostředí.

Tím byl můj průzkum splněn.

Není však pochyb o tom, že všechna ústavní zařízení se snaží o to, aby se dětem z hlediska citových a sociálních potřeb u nich vedlo v rámci možností co nejlépe.

Závěr

Všechny děti, o které je třeba se z jakéhokoli důvodu postarat mimo jejich původní rodinu a domov, jsou vystaveny určitému riziku. Náhradní rodiče tak zaujímají jedinečné postavení lidí, kteří mají zajistit dítěti to, co vytváří zdravou a fungující rodinu.

V České republice mnohem více dětí tráví své dětství v ústavech, než je zvykem v civilizovaných zemích. To je samozřejmě ostuda, která padá na nás všechny.

Otázka opuštěných dětí a s tím spojené jejich přijímání do náhradních rodin byla vždy a bude předmětem zájmu široké veřejnosti a státních orgánů. V souvislosti s touto problematikou se objevuje řada otázek, na které často nelze jednoznačně odpovědět. A to také hlavně z toho důvodu, že problematika náhradní rodinné péče je velice složitá a citlivá. Její uskutečňování v každém jednotlivém konkrétním případě je mimořádně odpovědné. Tím bych chtěla podotknout a domnívám se, že je zcela mylná představa o tom, najít a dát dohromady dítě, které je osiřelé a dospělé lidi, kteří po dítěti touží. Tím ještě není vyhráno. Ve hře je mnoho dalších faktorů a překážek, které je nutno zvládnout.

Cílem práce bylo poukázat na problematiku umisťování dětí do náhradní rodiny a uvést celý postup tohoto řízení. Popsat a charakterizovat všechny její formy a možnosti. Prokázat, že i náhradní rodinná péče může plnit všechny své funkce a může i plně nahradit původní rodinu a dítěti poskytnout nový a hodnotný domov.

V praktické části jsem se prostřednictvím provedených rozhovorů a šetření v rodinách zaměřila na kvalitu a výslednou péči, která je zajišťována náhradními rodiči na Vyškovsku. Cílem bylo seznámit se s problematikou tohoto tématu i v mém okolí. V neposlední řadě zjistit v těchto rodinách jejich reakce, názory a zkušenosti v souvislosti s přijetím dítěte do náhradní rodinné péče a také kvalitu života dětí v jejich „nové“ rodině a s nimi související budoucí vztahy. V některých případech se řešila i otázka individuálního a dostatečně citlivého přístupu k různým skupinám jiného etnika, sociálně či zdravotně postižených dětí.

Je třeba reflektovat skutečnost, že není cílem vracet děti zpět do rodin za každou cenu, ale pomoci jim i jejich rodině to nelehké období překonat. Vracet děti zpět do rodin, které z jakéhokoli důvodu nefungovaly, je pro dítě obrovským rizikem. I když na druhé straně je velmi složitá a smutná skutečnost seznámit dítě s tím, že jeho vlastní rodič o něj nestojí. Proto

je velmi důležitá a nutná snaha těmto dětem jakkoliv pomoci a naše očekávání v tomhle směru musí být opravdu reálná. Nejsou-li, dopouštíme se nejenom chyb na dětech, ale trpíme i my sami.

Vždyť nejvíce lidi psychicky poznamenává nejistota a násilné ztráty citových vazeb.

Je nutné tedy fandit všem těm, kteří jsou ochotni často naivně a s nerealistickými představami přijít a pomáhat všem těmto opuštěným a osiřelým dětem. Není pochyb o tom a domnívám se a hlavně chci věřit tomu, že určitě každý z nás by si přál, aby vše fungovalo a sloužilo jen k radosti dětí. A osudy těchto dětí nebyly nikomu lhostejné.....

Resumé

Tato bakalářská práce zpracovává a zabývá se problematikou náhradní rodinné péče.

Existuje stále mnoho opuštěných a osiřelých dětí, které by si zasloužily žít v rodině. Těmto dětem by měla být zajištěna taková péče a výchova, aby se z nich stali zdraví a šťastní jedinci. Proto je nutné se zajímat o to, jakými způsoby se stát snaží tohoto dosáhnout.

V první kapitole bakalářské práce je zčásti popsána historie a počáteční vývoj náhradní rodinné péče až do současnosti. Dále je zde také z malé části porovnána a popsána náhradní rodinná péče v jiných zemích a její odlišnosti.

Ve druhé kapitole jsou definovány všechny formy náhradní rodinné péče, jejich rozdělení a podmínky.

Ve třetí kapitole je uvedeno a popsáno to, co předchází umístění dětí do náhradní rodinné péče. Je zde popsán celkový postup a proces při umístění dítěte do náhradní rodiny. Jsou zde uvedeny získané informace a rady pro budoucí náhradní rodiče. Dále je zde popsáno, jak probíhá celková spolupráce s rodinou a pověřenými organizacemi. Na konci této kapitoly je popsána budoucí spolupráce a soužití těchto nově vzniklých rodin vedoucí ke zkvalitnění vztahů v rodině.

V závěrečné praktické části, čtvrté kapitole jsou uvedeny zjištěné statistické údaje týkající se umístění dětí do náhradní rodinné péče za poslední uplynulé dva roky z mého bydliště, regionu – Vyškovska. Dále je zde popsáno, s kým a jak jsem vedla provedené rozhovory. Tyto rozhovory jsou zde přepsány do určité podoby. Navštívila jsem a rozhovory jsem uskutečnila s lidmi ze svého blízkého okolí – s náhradními rodiči. Přináší pohled na různé osudy a postoje těchto rodin k dané problematice.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá aktuální i dřívější situací v oblasti náhradní rodinné péče. Práce je rozdělena do čtyř částí. Poukazuje na problémy, rizika, možnosti i pozitiva objevující se v této oblasti. Popisuje všechny formy náhradní rodinné péče v České republice a v malé části i v jiných zemích. Popisuje celkový proces umístění a výchovu dítěte v náhradní rodině. Upozorňuje na to, proč je důležité, aby děti vyrůstaly v rodině, co všechno ovlivňuje a jaké jsou možné okolnosti pro přijetí dítěte do náhradní rodiny.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, dítě, náhradní rodiče, rodina, pěstounská péče, adopce, osvojení, výchova, domov, pomoc, rodinné prostředí.

The Annotation

This thesis deals with past and current situations in the foster care. The thesis is divided into four parts. It points out the problems, risks, opportunities and emerging strengths in this area. It describes all forms of foster care in the Czech Republic and in small parts in other countries. It describes the overall process location and upbringing of a child in the family. It points out why it is important for children to grow up in a family, what influences and what are the possible factors for the adoption of a child in foster families.

Keywords

Substitute family care, child, foster parents, family, foster care, adoption, adoption, education, home, help, family environment.

Seznam použitých pramenů a literatury

- 1) Zákon o rodině 94/1963 Sb., v platném znění
- 2) Zákon o sociálně-právní ochraně dětí 359/1999 Sb., v platném znění
- 3) Zákon o státní sociální podpoře 117/1995 Sb., v platném znění

- 4) Archerová, C. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001, 120 s. ISBN 80-7178-578-4.
- 5) Jandourek, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- 6) Kincl, J. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990.
- 7) Kovařík, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
- 8) Matějček, Z. Co řekneme osvojenému dítěti?. Praha: Práce, 1986, 7 s.
- 9) Matějček, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, 184 s. ISBN 80-7178-304-8.
- 10) Matějček, Z., Koluchová J., Bubleová, V., Kovařík, J., Benešová L. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, 155 s.
- 11) Schoolerová, J. *Adopce vztah založený na slibu*. Praha: Návrat domů, 2002, 217 s. ISBN 80-7255-066-7.
- 12) Škoviera, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

- 13) Bubleová V., Frantíková J., Vančáková M., Vávrová A., Vránová L. *Adopce.com, Průvodce náhradní rodinnou péčí. Středisko náhradní rodinné péče*. 4. vydání, Praha: nakladatelství, 2010, 39 s.
- 14) Aktuální otázky náhradní rodinné péče. Sborník ze VII. celostátního semináře NRP. Brno: Triada, poradenské centrum, o.s., 2007, 63 s.
- 15) Aktuální otázky náhradní rodinné péče. Sborník z VIII. celostátního semináře NRP. Brno: Triada, poradenské centrum, o.s., 2008, 79 s. ISBN 978-80-254-3541-0.
- 16) MPSV. Tisková zpráva z 09. 03. 2011, Praha.

- 17) Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice. Brno: Triada, poradenské centrum, 2008, 68 s. ISBN 978-80-254-3353-9.
- 18) Pěstounská péče na přechodnou dobu. Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009, 4 s.
- 19) Průvodce osvojením. Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009, 4 s.
- 20) Průvodce pro náhradní rodinnou péči. Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009, 6 s.

- 21) <http://www.adopce.com/>
- 22) <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>
- 23) <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/>
- 24) <http://www.mpsv.cz/>